

Lietuviai

The Lithuanian Semi-Weekly Newspaper.
Authorized by EUCOM/HQ Civil Affairs Division.
Authorization No. UNDP 203 * Publisher:
AL. LAIKINAS, (13b) Memmingen, Postfach 2.
Circulation: 9.000 * Printer: Dietrich & Schuster,
Memmingen, Schranneplatz 6.
Vyr. redaktorius V. Meškauskas, redaktorius J. P. Palukaitis. Redakcijos ir Administracijos adresas: (13b) Memmingen, Postfach 2. Tel. 2677.

Nr. 36/37

1949. XI. 25

Maršalas prieš Marshallį

Vokiečių atsiginklavimo sesėlyje

Šį pavadinimą skolinamės iš žiūriškės „Die Weltwoche“, kuri savo ruožtu už jį turi būti dėkinga „Basler Nachrichten“, rašiusiam, kad Rokosovskio paskyrimas Lenkijos kariuomenės vadu yra Rytų Europos maršalizavimas, kuris turi atstovėti amerikiečių Vakarų Europos maršalizavimą. Patį žodį „maršalizavimas“ nukalė sovietų propagandistai Marshallio plano pasėkom apibūdinti. Ir iš tikrųjų, atrodo, kad Rytų Europos maršalizavimas rusiška prasme, teisingiau tarus, militarizavimas yra vienintelis imanomas sovietų atsakymas į amerikiečių Vakarų Europos maršalizavimą t. y. suteikiamą jai žaliavų, kreditų ir prekių. Sovietų silpnoji pusė kaip tik ir yra tas faktas, kad jų valdomiems kraštams trūksta to paties, ko ir jiems patiems. Todėl jie yra priversti savo užimtuosius kraštus plėsti. Savaimė aišku, kad tokį elgesį gali sekti tik pasipriešinimas, kuriame nuraminti sovietai turi slėsti savo kariuomenę, užmaskuotai, ir atvirai. Anot „Weltwoches“, kiekvienas siūnčia ką gali: amerikiečiai ūkinį, patarėjų ir gėrybes, sovietai — karius. Ir net neseniai įvykusią Achesono viešnagę Vokietijoje galima vertinti, kaip Vakarų atsakymą į Rokosovskio paskyrimą.

*

Kai Trumanas Marshallį pakeitė Deanu Achesonu, pasklidę gandai, kad Trumanas, kuris laimėjo rinkimus kaip taikos šalininkas, dabar pradės appeasementą — nuolaidų politiką. Tačiau gyvenimo praktika parodė, kad Achesono politika yra dar „maršaliskesnė“ negu paties Marshallio. Jis ne tik tęsė Marshallio planą, ūkinę paramą bet dar prie jos prikėrė Atlanto pakta su karinės sąjungos sistema. Trumano demokratija buvo tie, kurie pasirodė esą atsparūs Berlyne, nors daugelis respublikininkų, kuriuos įprasta žiūrėti, kaip į griežtesnės politikos šalininkus, su pačiu Lipmannu, pasisakė už nuolaidumą tame apsuptame mieste.

Achesono vizita, Vokietijoje reiškia, kad ir ne formos, bet esmės žvilgsniu, Bonnos vyriausybės sulyginama su Londono ir Paryžiaus vyriausybėmis. Ir čia Vokietijoje galime pastebėti tą patį abipusį „maršalizavimą“, amerikiečiai žada padėti Vokietijai atstatyti, sovietai nerado nieko geresnio, kaip tik jau atitekusią Vokietijos dalį savaip maršalizuoti — sukarinti.

Paryžiaus „Figaro“ korespondentė Dominique Auclares praneša, kad neseniai iš sovietų nelaisvę grįžęs vokiečių generolas Lattmannas organizuoja 500.000 vyrų ir 12.000 lakūnų Rytų Vokietijos kariuomenę. Netgi sužeistieji, invalidai raginami į ją stoti. Į ją stoti kviečiami ir Vakarų zonų gyventojai, atsargos karininkai, žadant mokėti vakarinėmis markėmis jų šeimos pašalpas! Kartojasi vokiečių mokslininkų istorija. Vakariečiai teigia, kad be jų talkos sovietai nebūtų padarę tokios didelės pažangos atominės energijos srityje. Dabar vokiečių kariai profesionaliai, neturėdami iš ko gyventi, noromis nenoromis turi žvalgytis į rytus.

Tačiau Vakaruose dar yra daug žmonių, kurie mano, kad vokiečiai gali sudaryti didesnę pavojų negu rusai. Girdi, jei vokie-

čiai atginkluos, bus pavojus, kad jie grąžia dieną vėl susitars su sovietais, kaip kad Molotova susitarė su Ribbentropu.

Ta baimė yra taip stipri, kad tiek Paryžiuje, tiek Londone, tiek ir Washingtono buvo paskelbta, kad apie vokiečių atginklavimą niekas nekalbėto.

Gal būtų Paryžiaus konferencijoje apie tai niekas ir nekalbėjo, tačiau plačioje visuomenėje, spaudoje, šis reikalas yra diskutuojamas. Taip, kad reikia sutikti su buv. amerikiečių prokuroru Nürnbergo byloje gen. Telfordu Tayloru, kuris pareiškė:

„Opiausias 1950 m. klausimas bus Vokietijos atginklavimas bet kuria forma“.

Jos nuomone, diskusijos šia tema yra neišvengiamos.

Bet prieš tai Vokietijos kancleris Dr. Adenaueris, norėdamas laimėti Prancūzijos simpatijas, Prancūzijos parlamento užsienio politikos diskusijų išvakarėse paskelbė:

„Mes negalime sutikti dalyvauti naujame kare, po to, kai kautynių laukuose praliejome tiek daug kraujo. Mes turime per daug žuvusių. Per daug aukų padėjo mūsų jaunimas. Šiuo metu Vokietijoje 100-tui vyrų tenka 160 moterų. Nauja armija gali tik sužadinti karinius prisiminimus, o tai yra tas, ko aš labiausiai nenorėčiau matyti“.

o tai yra tas, ko aš labiausiai nenorėčiau matyti“.

Taip buvo rašyta paryžiškės „L'Epoque“ skiltyse. Tačiau ar Vokietija gali likti niekieno žemė?

Buv. amerikiečių gubernatorius gen. L. D. Clay, kalbėdamas Bostone, rekomendavo sudaryti „mišrią Vakarų Europos kariuomenę“, į kurią būtų įtraukti ir vokiečiai. Kaip pėstininkai! Girdi, neturėdami kitų ginklų rūšių, jie patys vieni nedrįs kariauti. Žinoma, iki tokia kariuomenė pakankamai sustiprės, Vokietijoje turi likti amerikiečiai.

Savaimė aišku, kad po tokio pareiškimo turėjo ateiti ir paneigimas. Amerikiečių Aukštojo Komisarų įstaiga, sutrumpintai HICOG vadinama, pareiškė, kad tai esanti Clay privati nuomonė. Ir britų užsienio reikalų ministerijai, informatorių paneigę pasiklidusius gandus, kad vokiečiams leista sudaryti penkias pėstininkų divizijas. Jei dar pridėsim pereinamos savaitės panašų, turinio Trumano pareiškimą, turėsimę konstatuoti, kad amerikiečiai, anglai, prancūzai, net patys vokiečiai Vokietijos atginklavimo nenori. Tačiau ar Dievas nedavė diplomatams liežuviu vien tik tam, kad paslėpęs jų mintis?

... o prancūzai diskutuoja apie vokiečių pavojų

Paryžius (L). Antradienį Prancūzijos seimas pradėjo diskutuoti Bidault vyriausybės Vokietijos politiką. Į diskusijas atvyko visą vyriausybę. Seimo salėje buvo labai daug žiūrovų.

Pirmasis kalbėjo dešiniųjų atstovas generolas Aumeranas, kuris smarkiai peikė angli-amerikiečių Vokietijos politiką ir kritikavo vyriausybę už tai, kad ji nusileidusi. Vokietija turėjusi būti padalinta į mažas valstybes. Kiekvieno atveju, Prancūzija turėjusi griežti pirmuoju smuiku sąjungininkų Vokietijos politikoje. Anot generolo, vokiečiai nemėgsta laisvės. Esą pavojinga atstatyti Vokietijos vienybę dėl tariamo rusų pavojaus. Nuosaukiųjų atstovas Charles Serre reikalavo: „Mes turime panaudoti visas diplomatinės priemonės, kad išspręstume Vokietijos kontrolės problemą. Reikalui esant, mes neturėtumėm bijotis šiuo klausimu tartis su rusais“.

Adenaueris susitarė su aukštaisiais komisarais

Bonna. (L). Vakarų Vokietijos kancleris baigė savo pasitarimus su trim aukštaisiais komisarais dėl Paryžiaus užsienio reikalų ministerijų konferencijos nutarimų įgyvendinimo. Pasirašytas protokolas turėjo būti paskelbtas ketvirtadienio 17 val.

Manoma, kad jame bus paskelbta, apie Vo-

kietijos įstojimą į tarptautines organizacijas, laivyno atstatymą, kosulatus užsienyje bei imonių išmontavimo apstabdymą. Komentatoriai pabrėžia, kad šiuose pasitarimuose Adenaueris dalyvavęs kaip pilnateisio partneris, komunikatas surašytas ne tik anglų ir prancūzų, bet ir vokiečių kalba.

Trumpai:

* JT Plenumas 45 prieš 5 sovietinius balsus (Jugoslavijai ir Izraeliui susilaikius) nutarė tai vadinti „Mažąjį Plenumą“ paskelbtis neribotam laikui.

* Austrijos vyriausybė pirmadienį nuvertino šilingą, paskelbdama tris naujus juokus. Už vieną dolerį bus mokama: turistų kursas — 26 šil., užsienio prekybos kursas — 21,36 ir atskaitant už prekes, gaunamas pagal Marshallio planą — 14,40 šil.

* Šios savaitės pabaigoje Istambule prasidėdavo JAV diplomatų Art. Rytuose konferencija, kurioje dalyvaus JAV pasiuntiniai, reziduoją Egipte, Graikijoje, Turkijoje, Izraelyje, Irake, Libanone, Sirijoje, Jordanijoje.

* Salonikuose (Graikijoje) baigiamas statyti naujas radijo siųstuvas, kuris nuo Naujų Metų perduos Amerikos Balso transliacijas.

* „Mitteldeutscher Freiheitsbund“ paskelbta statistika, rytinė Vokietijos zona 1991 m. liks visai be žmonių, jei bėgimas į Vakarų teisės dabartinio tempo. Per pastaruosius 51 mėnesį iš sovietų zonos pabėgo 1.700.000 vokiečių.

* Egipto, Irano, Saudi-Arabijos, Libano, Sirijos ir Jordanijos pasiuntiniai Washingtoną iškėlė JAV užs. reik. ministerijai skundą prieš Izraelį, nurodymą, kad žydai nepaisą JT nurodymų ir kliudą taikos įgyvendinimą Palestinoje.

* Italijos policija Milane susekė didelę šnipų ir teroristų centrinę, kuriai vadovavo tūlas armėnas. Areštuota 48 asmenys, visi komunistai. Būdinga, kad Italijos komunistų partijos vadovybė areštuotuosius tuoj pat išbraukė iš savo narių sąrašų.

* 30 km nuo Oslo nukrito vienas olandų lėktuvas, kuriuo 27 žydų vaikai iš Tuniso buvo gabenami poilsui į Norvegiją. Žuvo 260 vaikai, 3 švedų slaugė, ir 4 narių įgula. Liko gyvas tik vienas 12 m. berniukas.

* Rekordinę sumą, 201.502 DM laimėjo futbolio lažybose Heidelbergo dažytojas Heinzas Ebertas, vienintelis išpėjęs 12 rungtynių rezultatus.

Didvyriška auka

Singapuras (dpa). Vienas anglų aviacijos pilotas, lėktuvui nukritus, taip įstrigo į atšarginį išėjimą, kad atsukėjęsi gelbėjimo komanda kitų 11 įgulos narių negalėjo iš lėktuvo išlaisvinti, ir jiems grėsė pavojus užduoti benzino garuose. Pilotas pasiūkė gydytoja, kad jis nuplautų jam koją ir tuo būdu išlaisvintų kitus įgulos narius. Operacijos metu chirurgas neteko sąmonės. Operacija baigė kitas gydytojas, ir 6 įgulos nariai jau pusiau be sąmonės buvo išgelbėti (kiti jau buvo mirę). Didvyriškas pilotas tuoj po operacijos mirė.

Sio dvigubo Nr. kaina 75 Pf.

„Tarimosi laikas baigiasi“

MCNEILAS VARO VIŠINSKĮ NAMO

Lake Success (Reuters). Kaip jau pereinam numeryje trumpai minėjome britų valstybės ministeris McNeilas, diskutuojant politinėje komisijoje sovietų pasiūlymą, priimti britus ir amerikiečius už karo kurstymą smerkiančią rezoliuciją, pasiūlė Višinskiui grįžti namo ir pasakyti savo vyriausybei, kad tik ji viena kalta dėl pasaulio viešosios nuomonės nusistatymo prieš ją. Dabar pateikiame platėlesnį tų diskusijų aprašymą.

McNeilas pareiškė, kad ir blogiausiomis Hitlerio dienomis prieš Vokietiją nebuvo susidariusi tokia vieninga pasaulinės viešosios nuomonės koalicija, kaip dabar prieš Sovietų Sąjungą, pažodžiui sakė:

„Ponas Višinski, prašau grįžti namo ir pasakyti savo vyriausybės nariams, kad pasaulio sąžinė yra pasipiktinusi sovietų režimo cinizmu; eikit namo ir pasakykit savo vyriausybei, kad šiuo metu jūs galite įvykdyti savo pasibaisėtinus planus prieš koki nors patriotą, mažą kraštą arba teritoriją, tačiau pasaulio tautos žygiuoja prieš jus.“

Jūs prisiminkite, kad per paskutinius keturis metus Persija, Prancūzija, Čekoslovakija, Čilė, Kinija, Kanada, Jugoslavija, JAV, D. Britanija, Pietų Afrika, Turkija, Norvegija ir Danija vienu ar kitu metu buvo sovietų spaudimo ir propagandos ugnies aukomis. Eikit namo ir apgalvokite, kodėl drauginga ir uoli danų tauta jautėsi esanti priversta atsakyti nuo šimtmečių besitęsiančio neutralumo. Ar gi gali būti, kad Danija reikštų pretenzijas į svetimas teritorijas, arba turėtų karinių sumanymų? Eikit namo ir paklauskit savo politbiuro kolegų, argi yra itikėtina, kad kuri nors Europos tauta, kuri dar yra prisiminimų apie bombardavimą ir okupaciją sukrėsta, kuri dar vis stovi prie savo jaunosios kartos kapų, pageidautų karo?“

McNeilas išvadžiojo, kad pasaulio nuomonės koalicija todėl yra nukreipta prieš sovietus, nes „diktorūra nori primesti piktą ne tik savo tautai, bet tiesioginiams veiksmais vis platesniu mastu ir kiekvienai pasaulio daliai. Diktatūra bando savo tikslus pasiekti, paneigdamą žmonių sielos neįiečiamybę, jų namų saugumą, tikėjimą į Dievą ir tėvynės meilę.“

Tarimosi laikas baigiasi. Aš tuo nenoriu pasakyti, kad mes esame karo išvakarėse. Aš taip pat nemanau, kad Stalino režimas nori kariauti. Ir šiaip niekas nenori karo. Tačiau turi būti aišku, kad toji sabotažo akcija prieš taiką yra tiek pasisekimo, tiek ir nesėkmės atveju veda prie katastrofos.

Paveikite savo vyriausybę, kad ji pakeltų geležinę uždarą. Pasakykit jiems mūsų priekaištus.

Pasirūpinkit, kad sovietų tauta ir likusis pasaulis žinotų, apie ką galvojama ir kalbama.

Tautinės Kinijos merdėjimas

PANIKA ČIUNGKINGE - ČIANGKAISEKAS NORI GINTI FORMOZĄ - KOMUNISTAI IŠTRĖMĖ JAV KONSULĄ MUKDENE - VIŠINSKIS REIKALAUJA PRIPAŽINTI KOMUNISTINĘ VYRIAUSYBĘ

Hongkongas. (RP, USIS, BBC). Kinijos komunistų kariuomenei artėjant prie dabartinės tautinės Kinijos sostinės Čiungkingo, mieste išsivyravo panikos nuotaika. Už vietas lėktuvuose, skrendančiuose į Hongkongą siūlomos pasakiškos kainos. Paniką didina tas faktas, kad tautinės vyriausybės tarpe nėra sutarimo. Paskutinėmis žiniomis prezidentas Litsungienas sutarė su Čiangkaišeku, kad likusios taut. Kinijos teritorijos gynimas būtų pavestas generolui Paičungsi, kuris esąs geriausias tautininkų strategas. Komunistai jį praminė „baltąja lape“. Pats prezidentas Li noris sudaryti naują partiją, o Čiangkaišeką galutinai vyksias į Formozos salą ir ten ginsis nuo komunistų.

Tuo tarpu JT visuotinėje susirinkime Višinskis pareiškė, kad sovietai tautinės Kinijos vyriausybės nepripažįsta teisėta Kinijos vyriausybę. Čiangkaišeko vyriausybės skundas dėl sovietų kišimosi į Kinijos vidaus reikalus bus sprendžiamas artimiausiomis dienomis.

JAV užsienio reikalų ministerija antradienį paskelbė, kad Achesonas išsiuntinėjo 30 valstybių, palaikančių su Kinija diplomatinius santykius, notą, kurioje protestuoja dėl JAV konsulo Mukdene Angus Wardo suėmimo. (Konsulą, Wardas su keliais savo

Jei kelias į tiesą ir faktus yra laisvas, propaganda turi pralaimėti.“

McNeilas paneigė, kad D. Britanija ir JAV bazių sistema apsupta Sovietų Sąjunga. Jis pasakė, kad britų ir amerikiečių daliniai yra iš daugelio teritorijų atitraukti. Tačiau sovietai tebesilaiko užimtosiose pozicijose.

D. Britanija savo kariuomenę iš penkių milijonų vyrų sumažino iki 750.000. Bet apie rusų kariuomenės sumažinimą jis nieko nežina.

Siame numeryje:

SKANDALAS IRO STOVYKLOSE

*

AMERIKOS LIETUVIŲ SEIMAS

*

PASIKALBĖJIMAS SU LOZORAČIU

*

116.000 VIZŲ PAGAL DP ISTATYMĄ

*

5.000 IŠPLAUKĖ PER SAVAITE

McNeilas sakė: „Mes neturime jokio apetito sovietų taikai. Ta taika nėra kūrybinga, bet ardinga.“

Višinskis į tai atsakė smarkiai mosikuodamas rankomis. Jis atkartojo savo senus užmetimus, kad D. Britanija ir JAV ruošia karą prieš Sovietų Sąjungą. Amerika toliau stelgia savo bazes švėtimuose kraštuose. D. Britanija supranta savo silpnumą, tačiau vis tiek siūlo savo kraštą amerikiečiams. Juk atominių bombų prikrauta. D. Britanijoje esą 90 amerikiečių supertvirtovių savo ugnies jėga yra lygių 19.000 senų bombonešių. Sovietai žino kieno užpuolimui jos yra paruoštos. „O gali galvoti, kad sovietai nori bombarduoti britų salas?“ — klausė Višinskis.

Sovietų užsienio reikalų ministeris vėl puolė Atlanto pakta. Jis citavo laikraščių pranešimus apie amerikiečių derybas dėl bazių įsteigimo Kipro saloje, Ispanijoje ir Ramiajame Vandenynė. Jis kalbėjo apie šiaurės asigalio akcijas ir klausė, prieš ką jos yra nukreiptos. Daug kalbėtojų kalbėjo apie savo sovietų baimę. Jei ką ta baimė veikia, tesikreipia pas gydytojus.

„Argi galima tikėti, kad sovietų armija gali perbisti Atlantą ir pulti Ameriką? Tokios armijos iš viso nėra“.

Kai JAV vienos teturėjo atomonę bombą, buvo aišku, kad anksčiau ar vėliau tam monopolui suskambės paskutinis skambutis. Atsisukęs į amerikiečių delegatą Višinskis tarė: „Sovietų Sąjunga yra tokioje pat ar net geresnėje padėtyje už jus. Sovietų Sąjunga moksloje yra toli nužengusi“.

Anot dpa, Višinskis dar pridūrė, kad nepaisant fakto, „kad mes du pasaulius atstovaujame - kapitalizmą ir komunizmą - yra įmanoma rasti bazę bendradarbiavimui“.

Višinskis neieško Katyno kaltininko

Nuo Katyno masinių kapų praėjo jau šešeri metai, tačiau tikras jų kaltininkas oficialiai tebėra dar nesurastas. Pirmadienį, lapkričio 21 d., Amerikoje sudarytas komitetas šių žudynių kaltininkui išaiškinti. Jam vadovauja buv. JAV pasiuntinys Varšuvoje Arthuras Bliss Lane — ir priklauso eilė žymių JAV viešojo gyvenimo asmenybių, jų tarpe rašytojas Maksas Eastmanas, publicistas Julius Epstein, Dorothy Thompson, Constantine Brown, buv. amerikiečių kontražvalgybos šefas gen. Donovan, ir kt.

Komitetas paskelbė atsišaukimą į visą pasaulį, kuriame trumpai nusiviečiami visi bandymai šį nusikaltimą išaiškinti. Atsišaukime nurodoma, kad Lenkijos vyriausybė visa laiką dėjusį pastangas sužinoti savo belaisvių, patekusių Sovietų Sąjungon, likimą. Lenkijos vyriausybės atstovai Maskvoje daug kartų tuo klausimu kalbėjosi su aukščiausiomis sovietų įstaigomis, net su pačiu Stalinu ir užs. reik. min. pavaduotoju Višinskiu, tačiau visi pasikalbėjimai liko be pasėkų. Rusai nuolat kartoję, kad visi lenkai karo belaisviai esą pagal 1941. VI. 30 d. sutartį paleisti. Kai lenkai pakartotinai paklausė, kodėl pas gen. Andersą nesą atvykę apie 15.000 lenkų karininkų, Stalinas ir Višinskis išgalvojo tris ar keturias versijas, kodėl tariamai paleistieji karininkai nenuvykę pas Andersą. Lenkams buvo aiškinama, kad minimi karininkai greičiausiai bus pabėgę į Mandžuriją. Šią versiją paskelbė pats Stalinas gen. Sikorskiui. Pagal kitą versiją, išdėstytą gen. Andersui, minimi karininkai atsidūrę Pranojužapo žemėje. Tačiau iki 1943 m. balandžio 13 d., t. y. iki tol, kol vokiečiai nepasakė masinių kapų atradimo, sovietai nė vienu žodžiu neminėjo, kad belaisviai patekę į vokiečių rankas. Tik 1943 m. balandžio

15 d., t. y. praėjus 48 valandoms nuo vokiečių atradimo paskelbimo, Sovietų vyriausybė paskelbė komunikatą, kuriame buvo sakoma: „Buv. lenkų karo belaisviai, kurie 1941 m. dirbo Smolensko srityje, 1941 m. vasarą pateko į vokiečių fašistų budelių rankas.“ Kilo klausimas, kodėl sovietų įstaigos ir ponai Stalinas, Višinskis ir Molotovas anksčiau slėpė šią informaciją. Į šį klausimą sovietai niekad neatsakė, vietoj to nutraukdami diplomatinis santykius su egziliine Lenkijos vyriausybe.

Toliau atsišaukime nurodoma, kad gen. Rudenko Nürnbergo bylos metu bandė kaltę suversti vokiečiams, tačiau vėliau nuo šio kaltinimo buvo atsisakyta. Baigdamas atsišaukimą, komitetas apeliuoja į visą pasaulį, prašydamas, kad visi, kurie galėtų suteikti informaciją apie Katyno nusikaltimą, susirūstų su komiteto biuru (470 Fourth Ave., New York 16, N. Y.). „Amerikiečių tauta turi moralinę pareigą stengtis Katyno nusikaltimą išaiškinti, kad kaltininkai būtų viešosios opinijos pasmerkti“ — sakoma atsišaukime.

Atskiru raštu komitetas kreipėsi į šiuo metu JT posėdžiuose dalyvaujančią Sov. S-gos užs. reik. ministerį A. Višinskį, 1940—41 m. buvusį Sov. S-gos užs. reik. ministerijos Lenkijos sektoriaus šefą, kad jis atvyktų į komiteto posėdį ir suteiktų atitinkamų informacijų, liečiančių dingusių lenkų karo belaisvių likimą, nes jis esąs vienas iš tų žmonių, kurie galėtų suteikti tikrai vertingų žinių. Tačiau Višinskis į šį posėdį neatvyko, nors 1943 m. Maskvos konferencijoje buvo Roosevelt, Churchillio ir Stalino susitarta, kad visos 3 didžiosios valstybės „nekalbėtų kraujo rankas susitepusiuosius persekios iki pasaulio krašto ir perduos teisimui“.

BALYS SRUOGA

Keletas biografinių metmenų — Jo dvejų metų mirties sukaktį minint

Kančių metai

1943*) metų kovo mėn. 26 dieną Balys Sruoga, kaip didžiausias nusikaltėlis, už tai, jog troško savo tautai ir valstybei laisvės ir kovojo dėl jos, atsiduria Stutthofio koncentracijos stovykloje. Ir prasidėjo kančių valandos, dienos, mėnesiai, metai... Kalinio gyvenimas ir kalinio darbas nuo ryto ligi vakaro. Šios stovyklos kaliniai kirtė miškus, lygino kalnus, ant savo sulysusių pečių nešiodami sienojus ir savo sulysiomis rankomis veždami smėlį. Be poilsio, be atskiepimo. Tempas! Tempas! Pagal nutiestus bėgius protarpiais išrikiuoti ir lazdomis apginkluoti prievaidos, kai tik privažiavoji su smėliu, kiekviena kartą paleidžia ir darbo savo įnagius — per pečius, per galvą, kur pakliuvo... Tempas! Tempas! Muša vežant smėlį, muša jį išpilant, muša pripilant. Muša rikiuojant į darbą, muša grįžtant iš jo, muša stovint cilėje niekingo maisto, muša patikrinant. Totalinis mušimas, spardymas, daužymas... Balys Sruoga vežiojo smėlį ir kentė smūgius, dažnai suklupdamas.

Ilgą laiką šiame baisiam pasaulyje Balys Sruoga buvo užsidaręs savyje ir tylėjo, kaip tyli milžinas, didžios nelaimės užgriūtas, tik viską sekė akimis. Tai buvo susipažinimo ir pirmųjų kančių perijodas. Balys Sruoga susipažino ne tik Vokietiją, kurioje jis mokėsi, ne tą, kurią jis išskaitė jos meno kūrėjų darbuose ir jos filosofų raštuose, o Vokietiją — pasirususią nužudyti kiekvieną žmogų, jei jis kitos tautos.

Žmogus ir baisiausioje sąlygoje, kol dar kvėpuoja, gyvena. Ir lietuviai, patekę į tą lėtos mirties pragarą, gyvena, laiks nuo laiko netekdami tai vieno, tai kito nužudyto draugo. O gyvenimas — siekimas prošvais-tės kad ir pačioje tamsiausioje naktį. Tokia prošvais-tė Stutthofio lietuviai atrado kultūriniai tarpusavy bendradarbiau-dami — paskaitos, diskusijos, kūryba. Į šį darbą Balys Sruoga įsitraukia, kaip visu-met, aistringai. Jis skaito pirmąją būrelio paskaitą apie teatrą (istoriją, žanrai, Lie-tuvos teatro problemas), jis autoritetingai ir griežtai žodį taria diskusijose, jis globo-ja jaunus rašytojus, taip pat patekusius į šią pragaštį, jis randa ir būrelio pavadinimą „Aitvarą“, pats nuo to laiko savo au-kletinių vadinamas Didžiuoju Aitvaru. Prie jo lovos, kamputyje, susirinkdavo būrelis, skaitydavo savo darbus ir laukdavo moky-tojo žodžio. O tas žodis visumet būdavo paskutinis, atviras, griežtas, bet skatinas dirbti, tobulėti, nurodąs darbo metodą.

Pamažu ir pats Balys Sruoga pradėjo rašyti. Po darbo, vakarais, naktimis, kamša-tyje, susigūžus savo lovoje, slepiant nuo sargybinių akių išmugeliuotą popieri, gimė „Pavasarinė giesmė“, „Penkialapis Do-bilėlis“, „Uošvė“ ir straipsniai „Teatro ro-mantika“, „Teisybė vaidybos mene“. Tai pavyzdys, jog didelis kūrėjas nekuri ne-gali — ir baisiausioje apstovose jis gimdo meno kūrinį.

Štai kokiais žodžiais Balys Sruoga Stutthofe apibūdina jo kančių bendras ir, gal, artimiausias prietelius Mečislovas Mackevičius, su kuriuo Didysis Aitvaras dalinda-vosi širdies skausmu dėl be galo mylimos ir atskirtos šeimos, su kuriuo ilgusose pasi-kalbėjimuose nuosirdžiai sutardavo tauti-niais, kultūriniais, ideologiniais, politiniais klausimais: „Balys Sruoga buvo šventai įsitikinęs, jog Lietuva bus nepriklausoma. Tas tikėjimas darė jį dvasios galiūnu ir,

*) Tęsinys iš LIETUVIO 28/29 — 34/35 NNr.

kasdien tvirtėdamas, skaidrino jo nuotaiką. Jis nepakentė defetizmo ir visu savo tem-peramentu puldavo pesimistus. Jo skai-drus patriotizmas, tikėjimas Lietuvos lais-ve ir jo kūrybinis entuziazmas stiprino vi-są mūsų grupę. Jo autoritetas, jo didi as-menybė patraukdavo mus visus, ir kaž-kaip savaime visi juo rūpinosi, visi jį ger-bė, brangino, mylėjo. O jis kiekvieną drau-giskumo spindulėlį subtiliu jautrumu įver-tindavo, net ligi ašarų akyse susijaudin-damas dėl kiekvieno nuosirdumo, pagarbos ir meilės“.

Jau seniai braskėjo vokiečių galybė, di-deliais šuoliais artėjo frontas, patrankų griausmui lydin-t Stutthofio kaliniai pėsčiomis 1945 m. sausio mėn. 25 dieną įvairiais keliais išvaromi ir nežinia. Badas, dėmėto-ji šiltinė ir vokiečių žandarai — jų paly-dovai. Po ilgų varinėjimų atsiduriama bai-sioje vietovėje prie Lauenburgo. Čia Ba-lys Sruoga jau visai išsekęs ir paliejęs. Jo sutinusios kojos atsisto toliau keliauti. Laukia mirtis — arba reikės lėtai užmig-ti arba pribaisgs žandaro kulka. Bet žan-darai ir šauti nebesuspėjo — jie atsidūrė katilė: sovietų tankai atvažiuoja iš prieš-akio...

Taip Balys Sruoga patenka į raudonosios armijos rankas, o vėliau sugrįžta į Lie-tuvą, lyg sau parašęs šiuos žodžius:

„Į Lietuvą žiemojančią einu,
Prie kryželių stovėsiu smutkeliu.
Kad speiguose po stora miline
Milžinkapiuos varpais nakčia skambėsiu,
Neliečiau plakus Lietuvos širdis.“
(Iš „Kazimiero Sapiegos“)

Sykšios žinios iš Lietuvos prasipraudžia pas mus pro geležinę uždangą. Ir Balio Sruogos gyvenimas tenai mums nežino-mas, kaip nežinoma tikrai ir jo ankstyvos mirties priežastis. Jis grįžo, buvo iškilmin-gai sutiktas, sirgo, profesoriavo, rašė kny-gą apie Stutthofą, taisė savo raštus, išver-tė „Giesmę apie Igorio žygį“ ir... staiga numirė. Štai oficialiosios žinios, kurias mes turime iš tarybinio radio ir tarybinės spaudos. Neoficialiosios, sunkiais, vingiuo-tais ir kruvinais keliais čionai patekusios, žinios kalba, kad tas didis dvasios galiū-nas kovojo dėl to —

kad niekuomet neliautų plakus Lietuvos širdis.

O Balio Sruogos nuotaiką tarybinėje Lietuvoje, pasako šis eilėraštis, parašytas grįžus iš Stutthofio ir tuo pačiu kruvinuo-ju keliu patekęs pas mus:

„Po tą sutemą, po plyną
Skausmas smaigia ir troškina,
It žuvėdą vandenyno
Klykia klykdamas širdy.“

Iš erdvų ar žemės ysciaus
Ar iš laimės vakarykščios
Lyg patyčiai išsivysčius
Skamba muzika gali.

Skamba, aid, rauda, gelia —
It našlaitiškį berželį
Verdami prie viešo kelio —
Ciulpia kraują iš širdies.

Tartum visą žemės gelą
Išvyniojo vieskelėliais

Balys Sruoga

Kazimiero Sapiegos monologas

IS TO PAT VARDŲ DRAMOS VEIKALO KETVIRTO VEIKSMO TREČIO PAVEIKSLO.

Aš — elgeta benamis. Be tėvynės.
Kaip varpa, pamesta ant viešo kelio.
Jai vistic pat: sumins dūblan prožėvų,
Vejelis glostys, viesulas sukauks,
Ar rytmečio raso bus paskandinta.

Ziūrėkit, žmones — mane! Pažįstat.
Aš — Etmonas Didysis Lietuvos
Ir Vilniaus vaivada. Paskendę turtoos,
Pagarsintas Europoj karo vadas,
Prieš jus kaip vaikas stoviu, be kepurės,
Nedrisdamas akių pakelti ir dangu.
Ziūrėkit — mane. Aš, žilas senis.
Per visą amžių kovose kapotas,
Lenkiuos prieš jus lig žemės ir drebu,
Kad nesuspėsiu visko pasakyti,
Ką man širdin tėvynė alpdama
Golgotos kanciose priaimanavo.

Per visą amžių nežvelgiau į jus,
Tarytum būtute bedvasės vikšvos.
Buvau jum kurčias, Aklas jum buvau.
Statydinau piliis ant smėlio. Liūnos
Lipdžiau tvirtovę. Laimę — pragare...
Koks siaubas praregėt žiloj senatvėj,
Kad visa, kam vargai, ką vargdams kūrėi
Beprasmiui klaičius monai. Tuštuma.

Vienuos bajoruos žmogų temačiau.
Pro juos žiūrėjau į laukus tėvynės,
Kardais jų laimę Lietuvos kaliau.
Jie buvo putos ašotų mdaus,
Išplurios, tuščiaidurės, karčios,
Kurios užsnodamos užstoja sultis,
Kurias nupisdamas sieki saldybės.

Jie buvo putos bėgančioj srovėj,
Susiurbiančios pūslėn šiukšlės paviršiaus,
Uždegiančios skaistybę gilmenų,
Kur žydras atsimušo dangus.

Kad debesis gyvenimas nušėiuvo,
Senatvę praskleidžiau tuščias putas.
O, Viešpatie! Atleisk žilbūmą mano.
O nukankintoji tauta mano!
Sventų smutkelių raudanti giria,
Priimk paklydusį nevertą sūnų,
Leisk ašarom išverkti kruvinom
Prie tavo kojų visą žemės skausmą...

Išalkus giltnę dantiū kalena.
Kad motinėli miršta Lietuva,
Užtrokšdama skausmuos. Dar gyvos kančios,
O jau į šermenis šakalai renkas.

Ne, ne. Bajorų mirė Lietuva,
Ne mūsų. Ji, žiemos iškentus šaltį,
Dainuojantią pavasariu sušis.
Išmetus iš krantų putas šiukšlėtas,
Iš gilmenų sugaus gyvybę tokia,
Kad jos aidas dundės Uralo girios,
Karpatų skiauterys ir Elbos slaitai
Į Lietuvų žiemojančią einu,
Prie kryželių stovėsiu smutkeliu,
Milžinkapiuos varpais nakčia skambėsiu,
Kad speiguose po stora miline
Neliečiau plakus Lietuvos širdis.

Eime, dukrel, eime. Širdžių pašildyt.
Eime žmonėn į širdį viltį sėt.
Kartot kaip malda vardą Lietuvos.

Pulgis Andriusis

Port-Saido kryptimi

Lyg lakdamas katės į geležinius laivo paslėpsnius, laizžesi gurgėdamas bangos. Tai buvo neįprastas lakstavimas, ne reguliūs bangų antpuoliai ir pasitraukimai, bet ver-dančio katilo sauvalingas burbuliavimas. Mes sukome pro Farą švyturį, kurio papė-dėje:

... tyko Charibdė, vandenį spiaudanti deivė. Tris kartus per dieną ji jį išspiau-na, tris kartus, baisesi gurguliuodama, įtraukia. Ir vargas tau, jei tada perarti priartėsi. Net pats Poseidonas pražūties neišvengtų.

(pagal Odisejos XII giesmę)
Legendariniui mesiniečiui Cola Pesce — Mykolui Zuviai čionai buvo tinkama vieta pasižymėti, kuomet narūnai neturėjo šarvų su degunio atsargomis ir drauge su uosto krovikais šeštadieniais negaudavo pasirašyti algos lapelio.

O po kairė, Italijos krante, pasišausus kita uola, kurios papėdėje gyvena Scilė, ne-mažesnis už Charibdę baidyklė.

... turinti dvylika kojų, į visas puses judančių, ir šešis neįtikėtino ilgumo ka-klius, o ant kiekvieno jų — baisesi galva su trim tankiomis eilėmis juoda mirtį nešančiųjų dantų (ten pat).

Norėtusi paklausti, čia pat išsidaikisio Scilla miestelio gyventojus, ar jie daug yra turėję bėdų su savo šešiasprandė pa-baisa ir tai, gal, būtų pavykę garsiau suri-kus, nes iš abiejų sasiaurio krantų beveik girdėti, kaip gieda rytmečio gaidžiai. Dėl

Copyright 1949 by Herbert Eisentraut, Tübingen

jūrų baidyklės sciliečiai ne daug ką būtų pasakę, bet už tą daug gražių dalykų būtų papasakoję apie Laumę (Fata) Morgana, ku-rios darbai nuo Scillos uolos geriausiai ma-tyti. Miglotais rytmečiais dangus, žemė ir vanduo susilieja į vieną ekraną, kuriame Fata Morgana rodo apverstus laivus, bažny-čių bokštus, namus žemyn kaminiais, ir kas tik jai ateina į galvą. Deja, mes ir ši kino seansą nebuvom pakviesti, nes tą saulėtą rytą neturėjom tinkamo aptemdymo.

Ten, kur Homeras kalba apie fygmedį vir-šum Charibdės landynės, Sicilijos krante, dabar stovi švyturys, sasiaurio vandenys išmėtytos bojos, o sukant į švyturį, į laivą įlipa italų locas, paleisdamas kapitoną gerti kavos (jei jis germanų kilmės) arba arbatos (jei anglosaksas). Kas ką begėrtų pusry-čiams, tačiau laivininkystės nuostatuose, skyriuje „Mesinos sasiauris“ visuomet įsak-miai įspėjami laivų vadovai, kad čionai lai-kytųsi blaiviai ir atsargiai. Tik, žinoma, ne dėl mitologinių pavojų, o dėl komplikOTOS srovų sistemos. Homeras, nors ir nestudija-vęs hidrografijos, baidydamas savo skaityto-ju Charibdę, paminį, jog jiniai tris kartus į dieną prisigeria vandens ir tris kartus jį iš-spjauna. Nemirtingasis dainius mažai kuo apsiriko: Mesinos sasiauryje įvyksta kas kiekvieną šeštą valandą potvyniai ir atoslū-giai; vadinasi, Charibdė pagal modernų hi-drologijos mokslą geria vandenį keturis, o ne tris kartus į dieną. Srovės pakaitomis veržiasi iš Jonėnų į Tirėnų jūrą, vadinasi, iš

pietų į šiaurę ir atvirkščiai. Potvynio metu vanduo pakyla iki 8 colių, sukludamas ra-ganų katilo gargalynes, traukduobes, prieš-srovių, sujungindamas vandenų mases iki pat paslaptingo dugno. Kad tas dugnas, kur nuskendo Cola Pesce drauge su aukso taure, yra paslaptingas, kasdien paliudija vandens spaudimo išmestys ir paviršiu negyvos žu-vys, nepalyginamai vaizdingiau baisesnės už Homero klaikybes: išsprogusios, akim, pri-klabinusios žibintus ant ilgų kotų lyg an-gliakasiai, milžiniškom galvom. Jeigu ne jū-rus sanitarinė virtuvė, dirbanti 24 valandas į parą, jeigu ne žuvėdros, tai gelminių žuvų smarvė būtų seniai išvaikiusi šio sasiaurio pakrančių gyventojus. O, be to, nepamirš-kime, kad graikiškojo laikotarpio Mesinos globėjais buvo ne kas kiti, kaip dievaitė Hygeia ir Eskulapas. Tik nėsinerotų tikėti, kad tomis ne pirmo šviežumo žuvimis mai-tindavosi simpatingoji Amfitritė.

Ir, Dieve mano, mes jau plaukiame pro Mesiną, kuri pjauntuvo įlankoje tokia laimin-ga, sodriai žalia šį rytą. Italijos miestams neįprastai plačios gatvės, gausūs sodai, mo-dernūs vasarnamiai, erdviuos aikštės. Jokių pėdsakų, kad čia amžių bėgyje knibždėjo ne mažiau retų ir baidyklisčių istorinių asme-nybių, kaip kad iš jūros dugno srovų verčiamos žuvys. Net ir laivo ūkvedys, storas senelis su pensne akiniais, pastebėjo:

— Padori vieta, kur galima gyvent.

Surprask nėra istorijos.

Antroj laivo pusėj išdrikęs San Giovanni miestukas, užgožėtas savo scilinės kaimy-nės, nes jeigu kas ką rašo arba pasakoja, tai tik apie Mesiną, nelaimingąją, senąją, stebuklingąją. Vargas turėti garsų, o kaip matysim, dar ir triukšminga kaimynė!

Linksmi atšventę 1908 m. Kalėdas ir pa-

Ir pati nuo jų pašėlo Pabučiavimu mirties.

Skamba sutema plynoji,
Skamba laikas lyg sustojęs,
It širdis našlaitiškoji
Skamba sutemos rauda.

O žydrioji, o, šventoji, —
Ar tai tu garsais skrajojai, —
Vaidinies, vilioji, moji, —
Ar tik aimana mana?"

Baigiamieji žodžiai

Probėgom peržvelgė šio mūsų tautos me-no gailio biografinių metmenų, pastebėję tik pačius žymiuosius įvykius ir net ne-drisdami pretenduoti į tokios subtilios, to-kios sudėtingos asmenybės apibūdinimą, mes pažiūrime atgal ir ryškiai matome, jog Balio Sruogos gyvenimas suskyla į penkis, tarytumei savo visumoje išbaigtus, perijo-dus: 1) ligi 1915 metų (namai, Panevėžys), 2) 1915—1921 metai (Petrapilis, Maskva, Vilnius, Kaunas), 3) 1921—1928 metai (Münchenas, Klaipėda, Kaunas), 4) 1928—1937 metai (Kaunas) ir 5) nuo 1938 metų (Kaunas, Vilnius, Stutthofas, Vilnius).

Vaikystės metas — pirmieji pasaulio pa-žinimo jautuliai, pirmieji išpuščiai, pir-mieji jautrios, neramos ir valingos dvasios žingsniai, pirmieji gilaus talento pra-budimo spinduliai.

Jaunystės laikotarpis — jaunatvės, svaigimo, lyrikos, džiaugsmo, nuotaikingo liūdesio, pasitikėjimo savimi metas, vėja-vaikškas gyvenimas knygų ir pačios kasdienybės išpuščiais.

Toliau ateina kitoks laikas — mokslo, darbo, brendimo, o drauge ir skepticizmo, nusivylimo savo įėjomis, tylėjimo, formos jieskiojimo, užsimiršimo feljetonistikoje, metas, lydimas pareigos jausmo, darbo; bet dar maištaujama prieš visokius varž-tus, dar daug neatsakingų žingsnių, kurių padariniai vėliau keršija visą gyvenimą.

Ketvirtas laikotarpis: talentas subrendo, dramos forma apvaldyta ir kūrybos dar-bai veržiasi galinga jėga; tačiau tą laiko-tarpį lydi ir sunkūs gyvenimo bandymai, kurie brandina charakterį, psichologinį patyrimą, cementuoja vidinę jėgą ir ugdo dvasią.

Pagaliau ateina paskutinis perijodas — visiško subrendimo, gilios išminties ir nuostabaus talento žydėjimo metais Jis prauga savo aplinką. Jeigu ligi šiol drau-gai ir artimieji visa darė, kad suvaldytų jo audringą, giliai slypintį temperamentą, dabar lenkiasi prieš jo moralinį autoritetą, rimtyje klausosi išminties žodžių. Jeigu jaunystėje eilėraščiai buvo rašomi pir-muoju išpuščiu, retai taisomi, šliufojami, dažnai užmetami, nepabaigiami, tai dabar kiekvienas nebaigtas darbas kankina, ran-krasčiai taisomi, dalinami, perrašinėjami tris, keturis, penkis kartus. Todėl kiek-vienas naujas Balio Sruogos kūrinys — naujas šedevras. Dabar — tik gyventi, tik kurti! Deja! Visos tautos žiaurus likimas pirmiausiai žudo jos dvasios galiūnus. Nu-žudė jis ir Balį Sruogą.

Tačiau...

Kaip mes šventai tikime, kad Lietuvos valstybė prisikels ir iš pačių klaičiausiųjų griuvėsių, kad lietuvių tauta liks gyva ir išplauks kad ir iš pačių giliausiųjų kraujo marių, mes taip pat tikime, kad ir mūsų tautos genijus suspindės visa savo galybe, pasireikšdamas visose savaimingo meno srityse. Tuomet Balio Sruogos vardas skambės tarp pačių skambiausiųjų vardų, kaip skamba skaidriausiojo sidabro var-pai. Ir kas benutiktų Lietuvoje, tai, ką

Balys Sruoga savo gyvenime sukūrė, iš-liks ateinančioms kartoms, kurios laisvai gyvendamos ir laisvai kurdamos, tik tuo-met pilnai supras tą didžią asmenybę ir jo meno šedevrus. O šiandieną mes, nu-lenkę galvas, galime tik prabilti skausmin-gais poeto žodžiais:

„Dabar kiekvieno sieloj liūdesys, —
Kiekvienas jaučia, kaip leuties sunkybė
Prigniaužęs paslaptingai ir niūriai,
Kaip ši naktis, brolija mūsų visa.
Nustojom nun svetimo mum brolio.
Bet — brolio. Mūsų buvo jis. Turėjom
Jį sergėti, — ir mės... nesugebėjom!
Poetas žuvo! Sergėsime šventai
Jo skaitų vaizdą — dovana dangaus!
Liūdejimas dėl jo sustiprins mus,
Nors mums ir plėšosi širdis iš skausmo.“

(Iš Sem Benelli „Apsitauto“,
Balio Sruogos vertimas).

A. Rūkas

Tremtinių reikalai

Vokietijoje

1949. 11. 14. bendrame Vykdomosios Ta-rybos ir LTB Centro Komiteto posėdyje bu-vo svarstomi bendruomeniniai reikalai. Pri-eita išvada laikyti, kol galima, lietuviškąsias mokyklas, ypatingą dėmesį skiriančias lietuviš-kiems vaikų darželiams ir pradžios moky-koms. Kad emigruojantieji geriau pasiren-gtų verslui, sutarta dar sykį paakinti trem-tinius pasinaudoti IRO išlaikomomis ama-ty mokyklomis ir kursais. O kad mokyk-linīs ir priešmokyklinis jaunimas turėtų me-džiagos lietuviškai auklėtis — rūpintis jau-nimui tinkamos lėktūros organizavimu visos Pasaulio Lietuvių Bendruomenės mastu.

Baigiantis lietuvių emigracijai sutarta iš Vokietijos išvykusiųjų tremtinių kartotėką perkelti į Jungtines Valstybes, kur būtų su-daroma viso pasaulio lietuvių kartotėka, o atskirai būtų vedama tik kiekviename kraš-tie gyvenančių lietuvių kartotėka. Į Jung-tines Valstybes sutarta perkelti ir lietuviš-kosios bibliotekos brangesnius raštus, o tų knygų, kurių yra po kelis egzempliorius, at-tinkama kiekį palikus turėsimiems pasi-likti Vokietijoje, kitus egzempliorius pasiųsti kitų kraštų lietuvių bendruomenėms.

Liekančiųjų Vokietijoje padėčiai studijuoti ir ieškoti būdų jų teisėms patikinti su-daryta speciali komisija iš VT Tautinio Su-daryto Tarnybos, LRK ir LTB centrinio ko-miteto.

Atsiųsta paminėti

Juožas Gaubas: Liaudies dainos mišriam chorui I. Atspaudė Juozas Kreivėnas. Memmingenas, 1949 m. 35 rotat. sp. pusl.

St. Šimkus: Lietuviškos Mišios. Mišriam chorui. 4 balsams arr. J. Gaubas. Atspau-dė Juozas Kreivėnas. Memmingenas, 1949 m. 20 rotat. sp. pusl.

Kregždutė. Vaikų chorui arba duetui muziką parašė Juozas Gaubas. Žodžiai Vy-tės Nemunėlio. Atspaudė Juozas Kreivė-nas. Memmingenas, 1949 m. 4 rotat. sp. pusl.

Knygų lentyna. Nr. 6-9 (13-16). Liet. Bibl. Tarnybos biuletenis. Red. Al. Ružan-covas, 1949 m. birželis-rugsėjis. 10 rot. psl.

Ateitis, ateitininkų laikraštis. Nr. 3 (11). 1949 m. 24 psl.

darbėjus reikėjo atkelti, ar ne jo motinai? Mesina didžiojoji savo Madonna della Lettera (Laiško Dievo Motina). Kažkuomet renesanso laikais graikų DP Lascaris pas-kelbė, kad įsai kažkur Sv. Pavilo raštuose radęs „užsimetus“ Marijos laišką, rašytą Mesinos gyventojams, imant juos į savo globą. Graiko prikabinas prie meškerės sli-ekas negalėjo surasti sau tinkamesnės žuve-lės, kaip Mesina. Per žemės drebėjimą Laiško Madonos pažėdija buvo taip pat sugriaus-ta. Graikas, atrodo, tikrai bus sulsifikavęs laišką.

Laivas taip slenka arti Mesinos (čia tik 2 mylios pločio) pjautuvinės įlankos, kad, rodos, Eolas ant savo sparnų jau mums neša citrinmedžių kvapnius, rodos, jaučiame sa-vo ragavimo įtaisais Marsala vyno raugelį, kurį dar tik vakar liejome pro krantus Ba-gnoli kantineje. Asilai neša į turgavietes daržovių pūdus, saulėje harpūnais smaigsto žvejai kardžuves, bengalinių šviesų pribars-tytas jūros paviršius.

— Che vita bella!

Ir kaip toje dievų globojamoj saloj tiek pracitytė buvo prisivisę tironų, kurie gy-venimą paversdavo ašaromis, vyną — uksutu, duoną ašakomis. Paprastai atsakoma, girdi, čia žmonės toki nerūpestingi, kad net tin-gėdavo pas savo kaimelio burmistą pasi-klausti, kokia šį rytą nauja valdžia! Finikie-čiai, kartaginiečiai, graikai, vandalai, gotai, arabai, normanai, ispanai, germanai, prancū-zai — truko tik čigonų ir, žinoma, pačių sciliečių valdovų. Kiekvienai asilo kanopos įmintai pėdai čionai yra titulinis savininkas, nes iki šios dienos Sicilijos karūnas ir in-siignijas nešioja 120 princų, 82 kunigaikščiai, 129 markizai, 28 grafai ir 356 baronai. Ch; vita bella!

DIDYSIS VARPININKAS

FRAGMENTAI IS VINCO KUDIRKOS GYVENIMO (1858. XII 31 - 1899. XI 16) JO 50 METŲ MIRTIES SUKAKČIAI PAMINĖTI

Saulėi tekant
Lietuva, Tėvyne mūsų,
Tu didvyrių žeme.
Iš praeities Tavo sūnūs
Te stiprybę semia.

V. Kudirka

„Kaip saulėi tekant nyksta ant žemės
nakties tamsybė, o kad taip jau prašvisti
ir Lietuvos dvasia! — toks buvo didžiausias
aušrininkų noras ir troškimas, 1883
m. pavasarį Prahoje pareikštas jos steigė-
jo Jono Basanavičiaus plunksna. Naktį,
kai neperregima nepermatoma tamsa su-
lieja visus žemės esamus daiktus į vieną
juodą neišskiriamą masę, žmogaus žvilgs-
nis krypsta į dangių mirgančias žvaigž-
des. Gudžiai naktį ir paklydęs keleivis pa-
gal žvaigždes ieškoavo tikrojo kelio kryp-
ties. Iš žvaigždžių norima atspėti ir žmo-
gaus likimas, kai nerimas grėžia širdį dėl
nežinomos ateities.“

Ir mūsų tauta gyveno ilgą gudžią naktį,
kai savojo likimo kryžkelioje suklūbo
po sunkia vergijos našta. Jono Basanavi-
čiaus žodžiais tariant, visokie vargai ir
sunki ilga vergija išildė iš lietuvių są-
monės laimingesnio ir neverskio gyvenimo
atminimą; jį užmiršo, kuo senovė bū-
vo, ir tik retai dainojė ar pasakojė beran-
damos praeities paminklas. Priešaušro bei
aušros meto lietuviams praeitis ir gimto-
ji kalba ir buvo tos žvaigždės, kurios
jiems padėjo susivokti, kas jie esą. „Mū-
šis tad didžiausias rūpestis bus duoti pa-
žintį mūsų broliams senovės lietuvių įvy-
kius ir mūsų garbingų senelių darbų,
nes užmiršę jų tėviškęs meilę — patys ne-
sižino, kurių tėvų sūnūs bei anūkal
esame,“ rašė J. Basanavičius „Aušros“
prakaiboje.

„Aušros“ pasirodymas mūsų tautos gy-
venime toks didelis ir tiek reikšmingas,
jog jį mūsų tautiniame atgimime laikoma
pradžią naujo laikotarpio. Tačiau šį pa-
žūrą neteisinga. Mūsų tautiniame atgimi-
me, mūsų tautos sąmonės šviesėjime
„Aušra“ savo skelbiamomis idėjomis pra-
dėjo ne naują laikotarpį, bet užbaigė tą,
kuris prasidėjo 19 amžiaus pradžioje, ku-
rio užuomazgą mes jau matome Zemačių
bajorų patriotiniame sąjūdyje, kilusiame
iš Vilniaus universiteto. „Aušroje“ neran-
dame nieko to, ko nebūtų skelbęs Sima-
nas Daukantas, vyskupas Motiejus Valan-
čius ir kiti žymesniai ano meto mūsų ve-
lėjai. Tik „Aušra“ tas idėjas aiškiau for-
mavo, stipriau jas pagrindė, plačiau pas-
kleidė.

Garai, šviesi, didžiųjų žygių kupina Lietu-
vos praeitis ir skurdi, tamsi ir nyki to
meto jos dabartis perdaug jau buvo kon-
trastingos, jog nekeltų lietuvių sieloje lū-
desio ir skausmo. Ir Maironis, savo kūry-
boje stipriausiai išreiškęs „Aušros“ idea-
lus, 1892 metų didingoje „Vilniaus prie-
-

aušra“ vizijoje, prisiminęs Vilniaus gar-
siai praeitį, pats savęs klausia:
Ko taip nuliūdai. Ko ant krūtinės
Ašara krinta gaudi?
Gailiesi amžius didžius atminęs?
Praeitį brangią liūdai?

Ir Maironis, poetas stovįs ant dviejų
mūsų tautos atgimimo epochų slenkčio, į tą
klausią nebeduoda atsakymo, nes jį sa-
vaime aiškus: skurdžioje ir nykioje dabar-
tyje garsios ir didingos praeities prisimi-
nimas tegali sukelti tik liūdesį ir skaus-
mą. Ir Maironis, užuot atsakęs į šį klaui-
simą, didingų pranašo mostu rodo į Lie-
tuvos ateitį:

Žiūrėk, rytuose aušra jau teka,
Pabudę paukščiai pagiriais šneka;
Laikai jau mainos: slėgė pikti, —
Nušvis kiti
Lietuvai mūsų tėvynei.

Aušrininkai Lietuvos praeitimi žavėjosi,
ją idealizavo. Jie buvo romantikai, besi-
grožį žvaigždėtu dangumi. Betgi ėmė ras-
tis jų tarpe ir realisti, kurie iš žvaigž-
džių stengėsi suvokti tą tamsią niūrią naktį
mūsų tautos kelią į ateitį. Jų žvilgsnis
klaidžiojo nebe tik po padangę, ieškodamas
orientacinių žvaigždžių, bet kas karts
vis labiau kypėjo ir į žemę, čia nakties
tamsoje stengdamasis įžvelgti daiktų kon-
tūrus, kurie pamažu ryškėjo. Ir nebe tik
blankstančios danguje žvaigždės, bet ir iš
tamsos atsipišę žemės daiktai ramino
brėkstančią išsilygtąją dieną.

Dar vos tik pirmiesiems „Aušros“ spir-
duliams paukščius žałosios girtos viršū-
nės, galingais dūžiais sugaudė Varpas,
kviečias kelti ir, iš nakties sapnų paki-
lus, stoti į sunkų ir rūsų darbą.

Kur tas Varpas suskambėjo, kas jį nu-
lejo ir kieno tvirtos rankos jo vario šir-
dį priverė taip galingai gauti ir savo
gaudėsiu lietuvių širdis pripildė džiaugsmo,
o jo priešu — dar didesnės neapy-
kantos ir keršto?

Jau sukako penkiasdešimt metų, kai tas
žmogus, didysis varpininkas, amžinuoju
miegu ilsis Lietuvos žemelėje, tik jo iš-
siūbuoto Varpo garai teskambą, ir jie
skambės tol, kol bus gyva mūsų tauta. Iš
netolimos praeities ūkanų prieš mūsų išky-
lą ir didingą Didžiojo Varpininko Vinco
Kudirkos pavėlsas. Išžiūrėkime į jį, pa-
sekime jo tūrinio ir įdomaus gyvenimo
istoriją.

Tėvynės pasiklydęs
Jo toli užburtą likimas jam lemia...
Nuo šimtmečio kojų įdubę į žemę,
Lietuvio takais neturi kuo girti-
si, lydi tik kryžiai, malūnai ir svirtys,
jis girdi tik smilgas, ką snabžda pa-
mė, [parčiai]

Kuo vargšas paklydėlis skundžiasi kar-
čiai...
Jurgis Baltrušaitis

Keletas Marijampolės gimnazijos moki-
nių, pasisamdę arklis, drauge keliauja
namo Velykų atostogų. Ankstyvo pavasa-
rio kelias šlapias, išklampotas, ir porinis
vežimas vos žingine kruta. Jaunieji keleiv-
iai, linksmi išsipašakoję paskutines sa-
vo išdaigas gimnazijoje, nutilo. Tolstant
nuo miesto, jų mintys kypėjo į namus, ku-
riuose jau keli mėnesiai nebuvo. Kiek-
vienas galvojo, kokios staigmenos juos pa-
sitiks, sugrįžus į namus. Ukiniuko gyve-
nime juk kuone kasdien kas naujo, nors
tos naujienos ir nelabai tereikšmingos.

Susimastęs važiavo ir Kudirkų Vincu-
kas, antrosios klasės mokinys, šiaip jau
visuomet gyvas ir linksmas berniukas. Jo
mintys nuklydo į tėviškę, į Paežerius. Per
Kalėdų atostogas jis puikiai pasituošė
ant ežero. Savo dailiu fluozimu jis stebi-
no visus. Su pačiužomis Vincukas lekia,

kaip vėjas. Dabar jis mastė, kaip jį na-
miškiai pasitiks ir kaip jis Velykas pra-
leis.

— Kazin kas man šiomet per Velykas
įteiks margutį? — šyptelėjo, prisiminęs
pernykštes Velykas.

Prisiminus margutį, prieš akis stėjo kaip
gyvas paveikslas motinos, mirusios prieš
penkerius metus. Tais metais, kai motutė
mirė, Paežeriuose buvo atidaryta pradžios
mokykla, ir Motiejus Kudirka pirmasis į
ją nuvedė savo Vincuką.

— Mano Vincas atidengs Paežerių mo-
kyklą, — dažnai mėgdavo pasigirti pu-
lusis Vincas tėvas.

Velykų šventės Vincukui žadino gražius
prisiminus. Dar mažas vaikas būdamas,
jis Didįjį Seštadienį pasirinkdavo trobos
lauko pusę kur gražesnė saspārą ir, jos
kamputyje prikaišiojęs plyšius balnelių,
padarydavo lyg ir kokį lizdėlį. Velykų ry-
tą, vos tik iš miego praplėšęs akis, bėg-
davo žiūrėti lizdelio. Ir koks neapsako-
mas džiaugsmas: lizdelyje gražus margu-
tis!

— Motut, kas man atnešė tokį margutį,
— teiraujas Vincukas.

— Velykų Bobutė, Vinculi, — atsako
šypsodamas motutė.

— Mamyt, aš noriu Velykų Bobutę ma-
tyti ir jai padėkoti, — susirūpinusį veide-
liu dėsto Vincukas savo norus motutei.

— Kad jį, šūneli, labai anksti ateina, tu
dar tobemiegi, — švelniai glosto motutė
jo papurusią galvelę.

Ruošiasi subolševikinti Vaisganta

Ir bolševikai Lietuvoje paminėjo A. A. J.
Tumo - Vaižganto 80 metų gimimo sukaktį.
Sia proga vienas žymiausių dabartinės lietu-
vių literatūros „kritikų“ B. Pranskus, „Lite-
ratūros ir Meno“ savaitraštyje paskyrė visą
atkarpa, kur Vaisgantą mėgino vertinti „bol-
ševikiškai“:

— „Kaip visuomeninis politinis veikėjas J.
Tumas-Vaižgantas priklausė lietuviškai bur-
žuazijai. J. Tumo — Vaisganto idėjiniai pa-
grindai savo visuomenėje buvo priešingi socia-
lizmui, plaukė iš buržuazijos interesų“. Vis
dėlto ir tokį „buržujų“ Vaisgantą autorius
vertina kaip kuriais atžvilgiais gana palankiai,
nes „jis pajėgė atskleisti tokius tikrovės klod-
us ir taip vaizdžiai juos perteikti, kad žy-
mi dalis jo grožinės kūrybos ir šiandien yra
svarbūs“, kad ir per ryškia „būdojios“ prie-
mė. Toliau autorius taip susidomi Vaisgantą
sukurtais personažais, kad jam kyla „genia-
li mintis“ šį „buržujų“ suproletarinti ir gal
būt net visiškai subolševikinti: „Nulupus
nuo Vaisganto pavaizduotųjų gausių lietuvi-
ko buržuazinio kaimo atstovų šitą paauksi-
nimą ir pazalatinimą, nupūtus nuo jų ideali-
stinį blizgesį, nusagščius nuo jų tuos „dei-
mančiukus“, kurių jiems prikabinėjo Vais-
gantas, galima stebėti Vaisgantą atskleisti
daug realių tikrųjų buržuazinio kaimo san-
tykių ir bruožų“. Šią operaciją, anot B.
Pranskus, tuo lengviau galima atlikti, nes
Vaisgantas savo raštuose stiliasu gerųjų ya-
tybių pasiekęs tik „Maskvos pagalba“, sek-
damas rusų klasikų raštus.

Ilgai nedelsdamas Pranskus siūlo ir prie-
mones Vaisganto subolševikimui. Jeigu tai
nesunkiai pavyko padaryti su prelato Mairio-
nio raštais, tai ką jau reikšia tarybiniais
specialistams apsidirbti su kanauninko Vais-
ganto raštais: „Tarybiniam lietuvių literatū-

— Mamyt, aš per kitas Velykas anksti
kelsiuos, kad Velykų Bobutę galėčiau pa-
matyti.“

Tačiau jam taip Velykų Bobutės ir ne-
teko matyti, nors, kol motutė buvo gyva,
visuomet per Velykas rasdavo lizdelyje
margutį. Motutei mirus, dar per vienerias
Velykas lizdėlį taisė, bet jame margučio
jau neberado.

Kai, pernai parvažiavo namo Velykoms
mundiruotas su blizgančiomis sagomis gim-
nazistas, margutį nepasirūšė pasiūle mer-
giotė. Ir ne tik dailį margutį davė, bet
priedėjo dar ir meilų šypsnį, nuo kurio
Vincuko krūtinėje taip gera pasidarė Tilk
mergiotės margutis vis dėlto nebuvo toks
mielas, kaip motutės.

Vincuko motutė — neprasta moteris. Ji
skyrė iš visos apylinkės moterų: labai
gražiai dainavo, puikiai margino margu-
čius, dailiai sekė pasakas ir pati buvo
graži, švelni. Vincukas panašus į savo
motutę ne tik dailiu, kaip kokios mergai-
tės veideliu, bet ir todėl, kad jam lengvai
duodas tai, ką motutė mėgo ir mokėjo. Jis
turi gražų tenoro balsą ir puikią klausą.
Vos tik išgirsta kurią dainelę, tuoj ir trau-
kia savo skambiu, lyg sidabro varpelis,
balsu. Dar pradžios mokykloje būdamas,
pats pasidirbo smuiku ir juo nuolat grie-
žė. Gimnazijoje Vincas Kudirka tuoj pa-
tekė į Bujanausko vedamą mokinių sim-
foninį orkestrą ir jame griežė pirmuoju
smuiku.

A. Merkeliš

PAVERGTOJE TĖVYNĖJE

ros istorijos mokslui, ir kritikai stovi užda-
viny įvertinti visą Vaisganto kūrybą, su-
rinkti gausią literatūrinę medžiagą, atrinkti
iš jos visa, kas vertinga. Tas darbas turi bū-
ti nedelsiant dirbamas, kad mūsų visuomenė
juo greičiau galėtų nekilysdama (I Red.) nau-
dotis Vaisganto kultūrinį palikimu.“

Pesimizmas lietuvių kompozitorių kūryboje.

„Literatūra ir Menas“ Nr. 35 dau, vietos
paskyrė dabartinės Lietuvos muzikos įverti-
nimui. Čia ypatingai iškelia Tallat-Kelpša už
jo „Kantatą apie Staliną“, B. Dvarioną už jo
„Koncertą smuikui“, kurie apdovanojami pirmo-
jo laipsnio statulėnėmis premijomis. Nuo jų
neatsilikęs komp. Račūnas su savo ora-
torija „Tarybų Lietuva“, Svedas su liaudies
dainomis, Juzeliūnas su „Simfonija Nr. 2“.
Balsys, Klova ir kt. Visa tai esą gerai, bet
esą ir „blogesnių reiškinų“: „Kartais pasi-
girsta motyvai, jau ankščiau kitų tautų kom-
pozitorių, kūriniuose girdėti. Tai rimtas sig-
nalas, skatinas budrąi daboti partijos nuro-
dymus. Mažesnė bėda, jei kaimo kompozito-
rius kūryboje jaučiamas tam tikras meninis
neišbaigtumas, bet už tat yra teisingas kūri-
nio pagrindas — idėja.“

Visos šios bėdos, pagal „L. ir M.“ vedamo-
jo autorių, dar yra pataisomos; blogiau esą,
kai: „mūsų kompozitoriai, dar nevaldydami
socialistinio realizmo metodo muzikoje, kaip
tik dainas kurdami suklysta, melodiją pasu-
ka ne pakiluman, optimizman, bet į pesimi-
stines nuotaikas (mūsų pabr. Red.). Gerų, ko-
munistinė dvasia persunktų dainų mūsų liau-
džiai sukūrimas yra vienas iš pačių svar-
biausių uždavinių mūsų kompozitorių toli-
mesniame darbe“.

Esą ir panašių negalavimų kituose muzikos
žanruose:

kai nuo krantinės nuleidom inkarą. Naktinį
Port-Saidą dominavo kažkokios olandų oro
bendrovės ir vienos žinomos anglų cigarečių
markės šviesinės reklamos. O kad ką pri-
mintų, jog mes esame pirmajame Afrikos
uoste nebuvo jokių optinių ženklų.

Tačiau Afrika netrukus davė save pajus-
ti. Mūsų laivo volkssturmą arba miliciją
buvo sukelta ant kojų ir išsiuntinėta į
strategines dienų vietoves. Amerikiečių jū-
rininkai iš kažkur išsitraukė solidžias med-
ines lazdas (jas gerai pažinojo amerikiečių
zonos vokiečiai ir užsieniečiai). Prisidengę
nakties tamsa, ypač iš neapšviestosios Port-
Fuado pusės mūsų laivą puolė ištisos eska-
dros felachų vaikių, iš kur mikliu metimu už
borto pritvirtintomis virvėmis mikliau už-
bezdžiones ėmė kopti egiptiečiai su įvairia-
sis sumanymais: pirkti, mainyti, parduoti,
o dažniausia — nudžiauti. Amerikiečiai, ne-
apsidirdami geru juo su neprašytai svečiais,
pašalė iš darbą lazdas, kurios buvo efekti-
ngos tik tais atvejais, jei pataikydavo įsibro-
vėliu tuo akimirksniu, kai jis ant borto pa-
dėdavo rankas, besirengdamas žokti ant de-
nio. O visais kitais atvejais, gavę per gal-
vą ar kitas sudedamąsias kūno dalis, jie
jausdavosi lyg nieko negavę ir įsimašydavo
į kelevių minią, laimingi, nors ir žinodami,
kad juos vis tiek netrukus išmes už borto.
Tačiau jie buvo žaibo biznierių ir stengda-
vos padaryti apyvartą tuo trumpu kelių aki-
mirių metu tarp įsibrovimo ir išmetimo.

Kituose nekariniuose „taikinguose“ emi-
grantų laivuose, kaip vėliau mums pasakojo,
šie felachų antpuoliai nusiaubdavo kelevius
ir igulus narius, dingstant foto, radio apa-
ratams, o kartais — net baidams. Sieg bran-
šos prekybininkai, jų pagyrimui, pasižymi
savo neišlepintais papročiais, nes, gavę per

Konsulas Daužvardis amerikiečių spaudoje

1949. 10. 2. Chicagoje Amerikos Lietuvių
Tarybos susirinkime Lietuvos konsulas P. P.
Daužvardis kalbėjo apie sovietinę okupaciją
Lietuvoje. Toji konsulo kalba rado plataus
atgarsio amerikiečių spaudoje. „Brighton
Park and McKinley Park Life“ spalio 6 d.
paskelbė tos kalbos santrauką apie 200 eilu-
čių; „Chicago Daily Tribune“ spalio 3 d. apie
60 eilučių, kiti laikraščiai ta proga įdėjo ir
konsulo atvaizdus. Atstovų rūmų nario Neil
J. Linehan toji kalba ištiesai buvo pagarsinta
juo posėdyje ir išspausdinta „Congressio-
nal Record“ 1949. 10. 10.

1949. 10. 24. Konsulas Daužvardis kalbėjo
tema „Baltijos valstybės Europos politikos
rėmuose“ Benton Harbor rotary klubo pie-
tuose.

Pavyzdingas tremtinys

Clevelande įsikūręs tremtinys Pranas
Neimonas, pats gausios šeimios tėvas, jau
yra sudaręs 40 asmenų buto ir darbo ga-
rantijas. Pagal jo kvietimus jau yra atvyk-
ę Amerikon 26 asmenys, kiti jau pa-
keliui. Clevelando rekordą dar tebelauko
Nasvytis iškviestas apie 200 asmenų.

Vatikano radijas lietuviškai

Nuo 1949 m. lapkričio 13 d. Vatikano ra-
dijas duoda lietuviškas transliacijas 4 kartus
per savaitę: pirmadienį, trečiadienį, šešta-
dienį — 20 val. ir sekmadienį — 15 val. vi-
durio Europos laikui.

S. Liepo koncertai

I JAV nuvykęs žinomas mūsų solistas S.
Liepa sėkmingai koncertuoja Amerikos ir lie-
tuvų visuomeni Amsterdamo apylinkėse,
išpildydamas eilę lietuviškų dainų bei operų
arijų. Jam talkininkauja solistė Ema Tamo-
siūnaitė ir pianistė V. Motiejūnaitė. Netrukus
S. Liepa žada aplankyti ir kitas lietuvių ko-
lonijas.

Organizuoja naują ansamblį.

Gražiai tremtyje veikusio „Dainavos“ an-
sambliaus dauguma narių jau pasiekė Chicago.
Ten pat įsikūrė ir ansamblio režisierius Gas-
paras Velička. Todėl čia planuojama sudary-
ti stiprų, menišką tautinį ansamblį. Pirmie-
ji darbai jau pradėti.

Net „General Stewart“ garsintuvą su
atominiu dvasi neįsima iš galvos ty visu
istorijai, tikrai po pusryčių įteiktos šluotos,
mazgotės ir kiti dievadiės Hygiejos įrankiai
privertina mus prie savosios tikrovės, nes
dešimtas valanda eis per kajutes patikrinti
tvarkos patalai karinės igulos kapitonas.
Karinė disciplina ir aukščiausia vadovybė
pasiliko, nors ir laive nebebuvo kareivių,
išskyrus mus, kurie buvom į viską panašūs,
bet tik ne į kareivius, atsižvelgiant į tai,
jog didesnė pusė keliautojų buvo vaikai, mo-
tinos ir uošvės (jos, tiesa, kartais buvo ga-
na karingos.)

Motinas su vaikais iki 2 metų apgyve-
nino atskiros kabinose. (Reikia paminėti,
kad buvo keletas atsitikimų, jog šios kate-
gorijos motinėles ne tik savo vyrus ir vai-
kus mylėdavo; ir už tai jas iškėlė į ben-
dras šeimų sales). Šeimų bendruomeninėse
kajutėse (kai kur buvo sugrūsta iki 80 ir
daugiau gyvų galvų. Vedę vyrai tikrai gavo
ramybę nors iki Australijos krantų, nes ry-
tą atsikėlė (kuomet paprastai vyksta di-
džiausias šeimyninis atmosferinis spaudi-
mas) kaip gimnazistai siuntėdavo laipteliais,
taškydavosi prausykloje vandeniu, niūniuod-
dami dainas ir variodami išsireikškimus, se-
niai išmestus iš naminės apyvartos.

Kiekvienai kajutei paskyrė grupenleite-
rius, IRO raštineje įsteigė arbeitsamtą, iš
senesnio amžiaus kelevių suformavo volks-
sturmą (ant jų raiščių buvo raidės MP);
oficiali kalba buvo vokiečių, trūko tik pa-
cios partijos. Visą mūsų gyvenimą norma-
vo potvarkiai, kuriuos klaurą dieną kalė
galvon garsakalbiai; kiekvienas gavom po
maisto kortelę, denyje ir ilguose koridoriuo-
se kaip gyvatė išsiraitydavo eilės, laukian-
čios, kol įleis į valgyklos sales. Buvo su-

darytos įvairiausios kelevių autonominės
valdybos: išviečių valymo viršininkas, jo
padėjėjas ir raštininkas; denio plovimo ko-
manda; šluoklių išnesiojimo įstaiga; indų
mazgojimo štabas. Užvirė toks emigrantinis
raganų katilas, kad jo nešvankūs garai net
po pusės metų neišsiskleidė iš atminties.
Geriau jau gerti ricinos aliejų, rūkyti su
stearinu malšytą tabaką, negu vėl kada
nors patekti į tą nesveiką valdybos, garbės
dalybų atmosferą.

Vienas dalykas teraminio mus: keturios
savaitės be ūkiškų pragyvenimo rūpesčių
jūrose, kanaluose ir vandenynuose, o po to
dar vienas mėnuo Australijos priėmimo sto-
vykloje, nepakeliant piršto, keptiems karve-
liams krentant į burną!

Ilgai dar sekė mus iš paskos gelsvai balti
Italijos bato smailgalio krantai, po to, pa-
vargę, nugrimzdę į vandenį, daugeliui iš
mūsų nesugrąžinamai.

Kas nebuvo ankščiau įgyvenęs Vidurže-
mio skaldrių žydrinės, tam taip ir pasiliks
atmintyje tik tos pilkos, šviningės bangos,
ir, paklaustas apie šios jūros grožį, tegalės
pasakyti:

— Daug vandens.

Jūra be saulės, — kaip moteris be meilės
— negraži, matosi tikrai raukšlės.

Energingas vėjas, išduota viena kalbra
apsikloti nešildė nuotakas, pirmosios jūrli-
gės aukos taip pat neskatino optimizmo kai-
mytų tarpe. Ir įdomu, kad mūsų kabinose
pirmuoju prisiekusiu pacientu buvo žino-
mas futbolininkas, krepšininkas, stalo teni-
sistas, vadinasi, žmogus pilnas kūno kul-
tūros.

Pilkos vandenų masės, virsdamos kūlio
viena per kitą, seniai jau nuplovė karo dė-
mes. Kaip lietuvių pasakos Eglė Žalėji Ka-

rallėnė, atėjusi su vaikais į Baltijos pajūrį
pagal sutarėms ženklą šaukė savo vyrą, gy-
venantį gintaro rūmuose marių dugne:

Jei tu gyvas, pieno puta,

Jei negyvas — kraujo puta

— taip ir daugelis Italijos motinų Vidurže-
mio pakrantėse stovėdamos, matė išplau-
kiant kraujo putas.

Kartais valandomis slenkia pro borta parū-
kavusios salos, lyg jūrlapyje įsmegtos vė-
liavėlės žvejų laiveliai, kartais sunkiai vilk-
damas Mamonos našta prasiskverbia akira-
tyje garlaivis, lyg užgęstant degtukui paleis-
damas į debesis dūmų ruožėli.

Horizonto garsuose, susimaišęs su dangu-
mi Kretos nugarkaulis ilgai užima kelevių
žiūronus, nors jų lėšiuose tesugaujami nes-
veitingai palši slatai, o kalno viršūnėse kaž-
kas panašų į sukritusius boksčius, iš kur, gal,
sekė praplaukiančius vaizdžius karaliaus
Minos kareivių akys, o pakalnėse šventi-
kai už auksinio apinasrio išvesdavo pasiga-
nyti šviežioje žolelėje patį Minotaurą, nes,
prisotinęs aukojamųjų žmonių mėsos, įsiai,
aišku, turėdavo išsilygti vėtimui.

Reikia turėti bent menkiausią Schlieman-
no prigimties dalelę, kad pamestum lygsva-
rą, praplaukdumas šią salą, supamą amžino-
sios jūros lėpsinės, užmigdžiusios ne tikiai
egejinės aukso galdynės polekius. Tik gavus
vėjas ir švininės vandenų masės pasiliks tos
pačios, am įnai naujos kaip ant rytojaus po
sutvėrimo dienos.

Kovo 19 dieną sutemus, pūstelėjo minks-
tas vėjas, o netrukus pietų pusėje ėmė ryš-
kėti plati pašvaisė, kuri ilgainiui išsivystė
nepertraukiamų žiburių eilėmis. Tai buvo
Port-Saido šviesos.

Apie vidurnaktį bojom apkašytu kelių į-
linkome pro molus į uosto vandenį ir tolo-

— „Vis dar neturime savos lietuviškos
tarybinės operos, baletų, operetės. Nežiūrint
ligišlinių sunkumų, kompozitoriai ir rašy-
tojai turi bendromis pastangomis griebtis
operos ir baletų sukūrimo“. Dėlto esą kalti
tik senieji, tiek jaunieji kompozitoriai. Čia
pat išbaramas seniausias amžiumi LTSR kom-
pozitorius prof. K. Galkauskas. Jis, nors ir
sukūręs simfoniją D-dur, ir pagrįstai seką
didžiausias rusų klasikų tradicijas, bet „ne-
stengia išryškinti šių dienų gyvenimo pul-
so“. J. Dambrauskas sukūręs vos vieną dainą
„Armija mūsų“ tačiau „tarybinės tikro-
vės ir jis muzikoje dar nepajėgia pilnai pa-
vaizduoti“. Kiek geriau prisitaikęs tarybi-
nam skoniui draugas Karosas, sukurdamas
eilę dainų chorams. Muzikas A. Klenickis,
tiesa, sukūręs daug tarybinių veikalų, kaip
tai „Martytė Melnikaitė“, „Didysis Tėvynės
karas“, „Ačiū Stalinui“ ir pan., tačiau čia
esąs „jaučiamas susismulkinimas formos at-
žvilgiu“.

Kompozitoriai A. Belazaras, A. Budriūnas,
J. Bielinis ir V. Kuprevičius pasirodė su
viena kita neryškia daina ir jų kvalifikacijos,
kuri tarybinių kūrėjų, esančios mažos. Gi
visiškai nieko tarybinio nesukūrė J. Bendori-
us, A. Kačanauskas, J. Nabažas, St. Vali-
ūnas. — „Nejaug jie per pusantur metų
nėra nieko ypatingesnio sukūrę? — klaui-
sia muzikos recenzentas Alg. Kalinauskas.
Kompozitoriai A. Račūnas su K. Kaveku
nepasizymėję produktingumu ir vengia ko-
vingsnių tekstų, atiduodami pirmenybę ly-
rikai.“

Anglijoje:

VOKIETIJOS stovyklos kasdien tuštėja. Daugumas, kas turėjo kur giminių ar gerų raumenų, išemigravo.

Lietuvių kolonijos, susitelkusios įvairiuose kraštuose, deda pastangas tęsti kūrinių darbą: leidžiami laikraščiai, kai kur net knygų, organizuojamos mokyklos, chorai, tautinių šokių būreliai. Tačiau, nors materialinis gyvenimas labiau aprūpintas emigracijoje, nei tremties stovyklose, - kūrinių, ypač literatūrinis darbas žymiai nukentėjo.

Ir suprantama: kai neįgudusiam dirbti reikia kiaušą dieną įtemptus raumenis dirbti, neišvengiamai valandos ir taip išsipersta tvarkant būtinuosius savo gyvenimo reikalus.

Kaip Anglijoje išikūrusiems rašytojams sekasi derinti literatūrinį darbą su emigracijos sąlygomis, šiek tiek pavaizduoja atsakymai į mano paties paskelbtą anketą tuo reikalu.

Psichinis nuovargis

FIZINIS darbas, kuris, būdamas sumechanizuotas, nereikalauja bet kokio mąstymo, įvargina žmogų ir dvasiškai. Vienas žinomas rašytojas, kuris savo metu buvo labai produktyvus, dabar rašo:

Neįprastas fizinis darbas gerokai nuvargina ne tik fiziniai, bet (skamba paradoksiškai) ir psichiškai. Nereikalaujamas didesnių protinių pastangų, fizinis darbas nukreipia dirbti įpratusį ir protą į tuščią, nevaisingą „galvojimą“ darbą, kuris, negalėdamas čia pat išsilioti į apčiuopiamus vaisius, darosi panašus į užvesto, bet neįjungto motoro darbą. Rezultate - grįžtama namo po 11 val. ne tik fizinio, bet ir su psichiniu nuovargiu. Šis gi pastarasis kliudo tinkamai koncentruotis ir kurti. Be to, ir tam tikri visuomeninio darbo aspektai atima nemaža psichinės bei proto energijos ir ypač laiko.

Kitas darbušis ir kurybingas rašytojas į klausimą, kaip sekasi derinti literatūrinį darbą su emigracijos sąlygomis, trumpai atsako: — Sunkiai. Nėra laiko sekti naujausius pasaulio literatūros laimėjimus, o tai reiškia smukimą.

Visuomeninis darbas

RĄSYTOJAS, gyvendamas bet kurioje lietuvių kolonijoje, paties gyvenimo verčiamas jungtis į kultūrinę-visuomeninę veiklą. Ši veikla ir taip ribotą laisvą laiką dar labiau sustriukina, ir literatūriniam darbui belieka tik mažos akimirkos.

Vienas rašytojas, pastaruoju metu dažniau pasirodęs tik su žurnalistiniais straipsniais, rašo:

— Vaziuodamas į šį kraštą, tikėjau galėsiu visiškai nuošaliai gyventi, todėl tikėjau turėsiu šiek tiek laiko ir literatūriniam darbui. Bet lietuviškoji kolonija mano gyvenamoje vietoje bematant išaugo, ir buvau priverstas įsijungti į daugelį visuomenės ir kultūros reikalų, nieko bendra neturėčių su

Vokietijoje:

Ludwigsburgo amatų mokykloje

Baltai atsilikę...

Tiesa, jau daug tautiečių atrado naujas sutojimo vietas už Vokietijos ribų, tačiau dar nemažai liko ir čia.

Koks likimas tų, kurie turės pasilikti Vokietijoje? Ką jie dirbs, kam dirbs? Daugelis be profesijos, be amato, palieję, kovos lauke netekę įvairių kūno dalių, sužaloti KZ-tuose ir nustoję fizinio kapaciteto.

Kitų tautybių DP savo karčią ateitį pramatę, griebsiai mokytis įvairių amatų. Įvairių profesijų žmonės stengiasi įsigyti bent keletą amatų, kurie jiems gali būti naudingi išemigravus arba pasilikus Vokietijoje.

Todėl nenuostabu, kad Ludwigsburgo IRO amatų mokykla yra taip gausiai užpildyta įvairiausio luomo, bei tautybių DP. Tačiau baltai šioje mokykloje - retas svečias. Paskutinė laida tautybių atžvilgiu atrodo šitaip: čekų 35%, ukrainiečių 30%, lenkų 15%, latvių 7%, estų 4%, lietuvių 0,5% ir kitų tautybių 8,5%.

Mokyklos vadovybė stebisi stovyklų administracijos šykščiai duodama informacija apie šią tikrai kiekvienam naudingą mokyklą, kuri nuo 1947 metų rudens turėjo 8 laidas ir žaruošė 1200 diplomuotų amatininkų: 300 auto mechanikų, 180 metalo tekintojų, 150 stalių, 90 batsuvių, 80 tekstilinių, 75 siuvėjų, 75 elektros ir garo šveičiuotojų, 60 šaltkalvių, 60 elektros instaliatorių, 60 dažytojų - dekoratorių, 40 mūrinių, 30 ginklų techniku. Tuo laiku mokykloje buvo apie 3000 klausytojų, kurie dėl įvairių priežasčių negalėjo gauti diplomų, bet prie IRO Testing Komisijos išlaikė specialybės egzaminus.

S. m. gruodžio m. 1 d. prasidėdavo naujas kursas, kuris užtruko iki 1950 m. 3. 1. Veikia dvylikos skyrių, o nuo sekančio kurso atidarymo nauja auto elektrikių klasė. Mokykla gavo daug mokymo priemonių: modelių, motorų, staklių, suvamu mašinų, aviacijos motorų. Reikėtų ilgiau aprašyti auto mechanikų klasę, kuri ypatingai gerai suorganizuota. Turi daug motorų, auto mašinų, ir modelių, be to, kiekvienas kursantas išmoka šoferiauti visokio tipo automašinomis.

Metalo tekintojų klasė turi per 30 visokio tipo tekimo staklių ir gerai pa-

literatūrinę kūrėba. Tikiuos, kad visa tai tik laikina, kad iš visuomenės gyvenimo galėsiu išsijungti pirma proga, radęs, kas mane pakeičia iš judresnių ir rūpestingesnių už mane.

Šis visuomeninio darbo aspektas nėra naujas lietuvių rašytojų gyvenime: juk ir „Auszros“ laikais lietuvis rašytojas buvo ne kabineto, o veiklos žmogus. Tačiau kartu tenka pripažinti, kad visuomeninė veikla pareikalauja pačių būtiniausių jėgų, ir dėl to žymiai nukentėja literatūrinė kūrėba.

Susmulkėjimas

VISUOMENINĖ veikla bent naudos atneša, tad kartais negaila ir pastangų bei laiko. Tačiau yra dar kitokių kliūčių, kurių apšėiai teikia stovyklinis gyvenimas, kurio dažnu atveju neišvengta ir emigracijoje.

Vaikų literatūros kūrėjas su širdgėla rašo:

— Atvykęs į šį kraštą, teko literatūrinį darbą padėti į šalį, nes tam darbui iš pradžių nebuvo jokių sąlygų. Gyvenimas stovykloje buvo panašus į narvą, kuriame dėl mūsų susmulkėjimo dalis energijos nudaudavo ardomajam kūrybos darbui. Nors tai buvo menkinėkiai, tačiau tokioje aplinkoje, kada buvo ginčijamasi dėl nevisiškai išvalyto kiaušinio lukšto, ar begalėjo būti bent kokia kūrybinė nuotaika. Antra, kraštas ir kalba svetimi. Teko ne vieną laisvalaikio valandą skirti kalbos prasmokymui.

JAV:

DP Michigano steite

Nors Detroito lietuvių kolonija nėra labai gausi, lyginant su kitomis JAV lietuvių kolonijomis, bet DP įkurdinimo darbe čia yra išvystyta tikrai didelė veikla. Didžiausias nuopelnas priklauso Detroito Tremtinių Įkurdinimo Komiteto pirmininkui agr. T. Dambrauskui, kuris naktimis sunkiai dirbdamas fabrike visą laisvą laiką praleidžia besirūpindamas tremtinių įkurdinimu. Didelės iniciatyvos ir energijos dėka buvo užmegsti ryšiai su daugeliu vietinių įstaigų ir tokiu būdu pavyko surasti daug garantijų davėjų „sponsorių“ iš pačių amerikonų pusės. Pa-lyginti, daug pavyko įkurdinti pas vietinius ūkininkus žemės ūkyje.

Didžiulis nuopelnas ir garbė įkurdinimo darbe priklauso čia gimusiai lietuvaitėi Dr. E. Gurskytei. Ji nebūdama komiteto nariu ir kaip gydytoja užimta savo darbu, visada rasdavo laisvo laiko. Rašė visus tu reikalingus raštus, tvarkė ryšius su amerikietiškomis įstaigomis ir savo pasiūlymų daug prisidėjo prie DP atitaukimo iš Europos. Pristatymas atvykusius į ūkių, iškilusių neaiškumų aiškinimasis, materialinis parėmimas ir p. dalykai daugiausia gula ant jos pačių.

Lektoriai

Ju yra net 26. Tai žmonės, kurie tikrai pasiūventę ir su nepaprastu dėmesiu bei kruopštumu ruošia DP naujam gyvenimui. Kartais net nuostabu darosi iš kur jie tiek daug jėgų ir kantrybės semiasi.

Mokyklos direktorius latvis, prof. Burkevics, Rygos universiteto technikos fakulteto dekanas, lietuviai: Dr. inž. Baublys, dipl. inž. Didžiulis, instr. Gasūnas ir kt. Kiti, įvairių klasių vedėjai yra inžinieriai arba technikai, rimti savų specialybių žinovai. Administratorių latvis - Lula.

Vidaus santvarka

Labai rimtas ir skatinantis reiškinys yra maistas, nes daug studentų baigę kuria nors klasę pasilieka mokykloje ir sekančiam kursui. Nemažas procentas iš tų „likusių“ pasilieka vien dėl gero maisto ir rūkalų. Čia „prisipirkimo“ klausimas neaktualus ir pakanka virtuvės patiekto maisto, kuris yra įvairus, maistingas ir kiekvieną atžvilgiu pralengia stovyklinės virtuvės normas.

Mokykloje viešpatauja švara ir gyvenamose kambariuose erdvės klausimas neaktualus. Jokio žmonių susigrūdimo. Kambariai šilti ir šviesūs. Kasdien maudyklės. Šeštadieniais ir sekmadieniais nedirbama, o darbo dienomis 8 darbo valandos. Veikia biblioteka, ruošiamos sporto varžybos, pigūs kino seansai, šokiai.

Mokykloje yra visos IRO įstaigos ir emigracijos atveju galima tiesiog iš mokyklos be pareinamojo lagerio „globos“ išemigruoti. Pažymėtina gera medicinos pagalba. Dantų klinikoje dirba geri specialistai gydytojai ir dantų technikai.

Mokykloje yra nemažai moterų, kurios lanko siuvėjų ir tekstilinių klases. Jos gyvena atskiruose namuose ir labai patogiai įrengtuose kambariuose.

Č. Jovaišas

Tikrai, kai savų knygų mažai, o anglų kalba - pilnos vitrinės, be to, kai visi spaudžia ir reikalauja kalbėti angliškai, - individualios studijos pareikalauja daug laiko.

Rodas daug gerų norų ir valios jaunas plunksnos darbininkas paaiškina:

— Vietoje tūpčiojimas neatneša naujų minčių; nesikeičia gyvenimo horizontai nelygina vaizduotės. Maža knygų ir nemokėjimas svetimų kalbų neleidžia realiai pažvelgti į gyvenimo tikrovę, sekti visą eiga.

Vaizdas liūdnas

FIZINIS darbas, visuomeninė veikla, kartais slėgianti nuotaika artimųjų tarpe, be to, individualios studijos - vis tai priežastys, kurios apstabdą kūrybinius polėkius.

Stabdo kūrybinius polėkius ir visa svetimo krašto nuotaika. Ji dažniausiai persunkusi materializmu, atkaklia kova dėl būvio. Gal dėl to tiksliai pasisakė poetas, paklaustas, kaip sekasi derinti literatūrinį darbą su emigracijos sąlygomis:

— Sunkiai, nes ir sąlygos sunkios. Atsidūrus tokioje krašte, kur visos šeiminkų pastangos sutelktos mūsų nutautinimui ir finziniam pajungimui, darosi liūdna, pagaltovus apie kūrybinių polėkių realizavimą.

Taigi, bendras vaizdas nėra džiuginas: emigracija kūrybinius sparnus rūščiai ir be galėsčio karmo ir dėl to sunku ti-ėtis vertinimų ir didingų kūrybos veiklų.

J. Kuzmickis

Detroito komitetas yra sudaręs 400 garantijų apie 1000 asmenų. Visi atvykusieji turi darbus ir gyvenamas vietas. Paskutiniu metu komiteto pastangomis buvo gauta 150-čiai šeimų nevardinės garantijos atvykti į Michigano steitą. Jos jau pasiūstos į Europą.

*

Steigiami akademiniai skautų vienetai.

Paskutiniu metu Chicagoje įsteigtas Lietuvių studentų Skautų „Vyčio“ Korpl' skyrius, turintis apie 25 narius; skyriaus pirmininku išrinktas Vyta. Mikalavičius. Čia pat įsteigta ir Studentų Skautų dr- vės skiltis, kuriai vadovauja V. Baukytė. Toronto mieste, Kanadoje, kur susibūrė didesni akademiki skautų skaičius, įsteigtas „Vyčio“ korporacijos skyrius su 20 narių. Dedamos pastangos pritraukti ten jau anksčiau studijuojančius vietos lietuvius.

*

Iš saulėtos Kalifornijos

Vis daugiau lietuvių iš Vokietijos atsikelia ir į JAV vakarus, į saulėtą Kaliforniją. Čia klimatas ir oras nuostabiai žavus. Kai Chicagoje dabar lietus ir baisiausias drėgnumas, čia žaviasias oras; sodoose žydi rožės ir kitos gėlės, šilta ir gera. Apie šio mėnesio pabaigą, sako, prasidės ir ten lietaus periodas, bet jis nebūsiąs toks šaltas ir pagėlingas, kaip Rytų Amerikoje.

Su darbais vyrams čia sunkiau, negu Chicagoje. Dar be darbo sėdi ir žurnalistas Trumpa, kuris gerai moka kalbą. Iš viso Kalifornijoje žiemos metu nedarbas padidėja. Jau dabar daug amerikiečių ieškodami darbo keliasi į rytus. Aplamai čia žmonės labai laisvai juda iš vienos vietos į kitą: pagyveno čia, nepatiko, kitur keliauja. Mat, butus čia daugumoje su baldais nuomoja. Geras mebliuotas butelis, kaip mano šeimai (3 asmenys) kaštuoja nuo 35 dol. aukšty. Jei galėsime čia tvirtai įsikurti, tai būsimė tikrai labai laimingi, nes klimatinės sąlygos čia tiesiog idealios - kartu šilta ir gaivu. (K)

*

Grazintas į Švediją.

Tremtinys Remeika, kuris vienu Švedijos laivu „zuikiu“ atvyko į Ameriką, buvo su laikytas ir laikomas imigracijos stotyje Bostone. Po to išvežtas atgal į Švediją. (Dr.)

*

Tėvas Bružikas vyksta į Braziliją

Tėval J. Bružikas ir Vl. Mikalauskas rengiasi vykti į Braziliją, kur šiuo metu yra labai didelė lietuvių kunigų stoka. Vykdamį kurį laiką sustos Chicagoje, kur pasiroš šiam darbui. (Dr.)

IESKOJIMAS

SIMONIS Vladas, buv. amatų mokyklos mokytojas, dabar gyvena 1621 So. Norton Ave., Los Angeles (6) Calif. USA, ieško KIRLAUSKO Petro (?) iš Leliūnų miestelio, Utenos apskr., kuris mokėsi Ukmergės amatų mokykloje. Zinančius apie jo likimą prašo pranešti. Už pranešimą atlyginsias.

Reikalinga

lietuvių šeiminkė prie vieno žmogaus. Darbo nedaug. Reikalinga mokėti virti. Pagaidejama vidutinio amžiaus; gali būti katalikė ar protestantė, kad ir iš Mažosios Lietuvos. Geriausia tikti visai nesirengianti emigruoti arba nenumatanti greit išemigruoti.

Prašoma rašyti: M. Krupavičius, (14a) Pfullingen B. Reutlingen, Goethestr. 18, Franz. Zone.

Australijoje:

Naujojo australo metiniai apmastymai

Pirmieji dypukai Australijon atvyko pabaltiečiai. Tik vėliau buvo išleistos ir kitos tautybės. Pirmuosius ateivius pabaltiečius vietiniai vadino baltais. Ir dažnuose spaudos atsiliepimuose kitokio vardo negalėjai ir užtikti. Vėliau ir kitų tautybių ateivius vadino baltais. Tai nebuvo tikslu. Be to, kiti ir nemėgo balto vardo. Tad emigracijos ministeris Calwellis visus ateivius „pakrikštijo“ naujaisiais australais. Ir nuo to spauda ir paskiri čiabuviai mus ir vadina tik naujaisiais australais.

Per metus laiko visiškai pamiršome buvusias alkanas dienas, jau ir pasmaguriant nėra jokio noro. Valgau dėl to, kad reikia valgyti, kad juoda darba pajėgiau dirbti, kad antrą pusę sutarties atlaikyti. Kai įsitrauki į tą kasdieninį darbą, rodos, taip ir reikia. Bet, va, darbovietėje kartais atsitinka ir nemalonių dalykų, kurie ilgai nepamirštami, kurie širdin įbrėžia širdgėlą ir atgrasus. Per kasamą ka-

Kanadoje:

Katalikų kultūros bendrovė

„Draugas“ didžiausią gavęs iš savo administratoriaus kun. Ant. Miciūno gerų žinių, kad Kanadoje, apart įsisteigusios Kanados Lietuvių R. K. Kunigų Vienybės, įvykęs katalikų veiklų iniciatorių kolektyvas formaliai įsteigęs ir Kanados Lietuvių Katalikų Kultūros Bendrovę. Ta bendrovė nutarusi leisti Kanadoje lietuvišką, kataliką laikraštį, kuris netrukus jau pasirodys. Bendrovė taip pat leisianti knygas ir, apskritai, platysianti lietuvių katalikų spaudą.

Draugas, besidžiaugdamas ir sveikindamas Kanados lietuvių katalikų pastangas tarp savęs geriau susiorganizuoti, prasiitaria, sakyti: „Lig šiol net ir mes čia jautėme jų neorganizuotumo pasekmes.“ Laiskraštis mano, kad katalikai bus organizuoti, kai jie turės savo laikraštį, tada ir su kitų ideologijų tautiečiais geriau galės susikalbėti ir Lietuvos laisvinimui reikalingą bendrą frontą sudaryti.

Galima Draugui pritari, galima ir ne. Skonio dalykas. Nauja tik tai, kad pasirodo, jog Kanados lietuviai katalikai iki šiol buvo neorganizuoti ir kad naujoji Kultūros Bendrovė sugebės Kanados lietuvių dar tampa suorganizuoti.

Sporto žinios

KREPŠININKŲ VEIKLA BROOKLYNE

Ši rudeni prie Brooklynio Lietuvių Atletų Klubu susiorganizavo iš Europos atvykę krepšininkai ir jau pradėjo reikštis Brooklyn Eastern District YMCA pirmenybėse. Įvykdyti spaudoje akciją ir pavieniui susirašinėjant, pavyko suburti visa eilė pajėgesnių žaidėjų. Dabartinė Lietuvių Atletų Klubu komanda savo lygiu nesiskiria nuo Vokietijoje buvusių išskirtinių penketukų, kaip Kempteno Sarūno, vėliau Margio ar Salford Kovo. Tai natūralu, nes keletas iš tų komandų žaidėjų atsidadė didžiajame New Yorke ir vėl pradėjo veikti krepšinyje. Iš tokių pažymėtini visi trys broliai Andriuliai, Alg. Birutis, Alg. Lauraitis, Alg. Mikulskis. Jiems tartininkauja kiti L. klasės krepšininkai: Alg. Bagdonas, Alg. Ošlapas, St. Birutis, K. Cerkeliūnas. Be to, komandoje žaidžia du JAV lietuviai: New Yorke universiteto studentas Nėbutas ir Bužinskas. Galimas dalykas, kad į komandą įsilis broliai Norkai, šiuo metu gyveną Waterbury, Conn.

Atvykę žaidikai gavo stiprią paramą iš Lietuvių Atletų Klubu, kurio sportinė veikla po paskutinio karo buvo užgesusi. Klubas nupirko uniformas, trenirings ir, jei kas mėgsta skambiu, palyginimus, komanda atrodo geriau apręta nei Lietuvos rinktinė per Europos pirmenybes. Vien tik uniforminei aprangai klubas nepagalėjo išleisti per 300 dolerių. Šalia to, klubas įmokoje atitinkamą sumą YMCA organizacijai ir jau ankstyvą rudinį krepšininkai turėjo eilę treniruotės YMCA patalpose, kur, be kita ko, yra uždaras plaukiojimo baseinas, o spalio mėn. pradėjo žaisti pirmenybių rungtynes.

Berašant šias eilutes, mūsiečiai yra laimėję keturias pirmenybių rungtynes, taškų santykiu 291—91. Yra vilčių kuklioje lygoje užimti pirmą vietą ir turėti geresnių progų kitam sezone. Rungtyniaujama kiekvieną šeštadienį ir mūsiečių pažiūrėti susirenka gausus būrys ir lietuvių visuomenės. Turint laisvo laiko, rengiamos draugiškos rungtynės. Lapkričio 11 d. žaista Greenpointe ir prieš vietos YMCA Elks penketuką laimėta 50—38. Lapkričio 24 d. numatomas lietuviškos rungtynės tarp Lietuvių Atletų Klubu ir Brooklynio Vyčių. Tai bus pirmosios rungtynės, kur atvykę krepšininkai išbandys pajėgas su vietos lietuvių žaidikais. Jei bus įmanoma, tikimasi, prarungtyniauti su kitų miestų lietuviškais vienetais.

Kadangi krepšininkų New Yorke yra pakankamai, tai jie visi į vieną komandą netelpa ir dar prieš Kalėdas norima apręgti antrą vieneta. L. kl. žaidėjų privažiavo tiek, jog ir antroji komanda bus gero lygio. Per krepšinį užmezgamas gana sėkmingas bendradarbiavimas su vietos lietuvių jaunimu. Pavy-

na! statom tiltą po tilto, kur tenka keturiems ar net šešiams sukiusiams nešioti sunkias cementinio sienojaus formas. Ne visi esame lygiai pajėgūs. Stai vienam nejučiomis išsprūsta formos kampas. Tai jis ir eina pas bosą, kad bosas duotų pastiprinimų formos kampui pakelti. Nereikia toli eiti. Bosas čia pat su šunim žaidžia. Už keletos minučių išgirstame bosą visais australiškais velniais besikeikiantį, girdim, kaip naujam australui siūlo Europon grįžti. Kartėlis nuslenka veidais, net skrendas pro šalį paukštis užgiedojo kerštų verkiančio vaiko balsu.

Mes daug ką pamirštam, pamiršom ir bosą su šunim bežaidžiantį, ir ta įkryv gamtos nuskriaustą, paukščio balsą, nes naujų atsitikimėlių apstu. Po savaitės 40 - ties metų naujasis australas tik pasiteiravo, ar negalėtų gauti lengvesnio darbo? Gi sunku senesniams su jaunaisiais dirbti, jauniems prilgti. Mes visi tikėjome, kad jam, dažnai sirguliuojančiam ir senesniams duos lengvesnį darbą. O darbo yra įvairaus. Labai nusteboom, jį visiškai išmetė iš darbovietės ir nepagrįstai apkaltino, kad jis melagingai iš anglų kalbos verčias (jis vidutiniškai angliškai mokojo), kad jis esąs paskutinis tinginis ir pan.

Ir tokiomis nuotakomis apie vidurį savaitės pradėti laukti šeštadienio. Jis greitai ateina, bet šeštadienis su sekmadieniu dar greičiau prabėga. Dabar jau žinom, kodėl šeštadienis Australijoje laisvas. Kas gi viengungiui išplaus per savaitę pridulkėjusį barakinį kambarį (gerai, jei dar ne palapinė) tenka gyventi), kas baltinius išskalbs, jei ne jis pats? Šeštadienio vakarą jau gali atsikvėpti, vakare gali nueiti kinan, jei gyveni, ne miške. Tai visos tavo pramogos. Labai užsispyręs pasieks ir didelį miestą, kur rasi ir lietuvių subuvimus, pasilinksminimus. Ten gal ir linksmaiau būtų, bet grįžęs turėsi vėl mėnesinį kirka virš galvos kilnoti, kol ta keilioką svarelių atgrebsi.

Tai šitoks panašus ūpelis naujų australų, sėsliai gyvenančių ir dirbančių užkampuose. Netruks prabėgti ir antrieji metai. Kai kuriais atžvilgiais būsimė dar „tamsoji“, tarp savųjų gyvendami ir dirbdami, silpnai angliškai pramoksimė, nepažinimė krašto, kartu, žinoma, nepatirsimė tikrųjų kūrimosi galimybių, bet kantrybės pilkai kasdienybėi pakelti ir priimtam naujojo australo vardui nešiojti tikrai užteks.

J. Rimas

džiui, abu dabartinę L. A. K. komandų dalyvauja vietos lietuviai iki šio rudens lietuviškoj veikloj nesirodė, o per sportą pradėjo bendradarbiauti su atvykusiu jaunimu po truputį vis geriau kalba lietuviškai. Į rungtynes ateina vis didesnis būrys vietos lietuvių mokslėjų ir atvykę jaunuoliai užmezga pažintis. Per sportą daugiau padaroma nei per posėdžius, kur skundžiamasi vietos jaunimo nutautėjimu ir konkrečiai nesirytama moderniai veiklai.

Krepšininkams prie Atletų Klubu vadovauja trejetukas: Art. Andriulis, Alg. Birutis, K. Cerkeliūnas. Netolimoj ateityje tikimasi organizuoti ir kitų šakų sportininkus. Tai nėra taip paprasta, kaip kam iš šalies, ypač neperplaukus Atlanto, gali atrodyti. Pagaliau, nesinori pasekti kai kurių peršamų stiliumi, kuris spaudoje pasireiškia bubnais ir tūmaitais, o tikrovėje tėra smulkmenos. Krepšinyje JAV yra didelė konkurencija, žaidimo lygis aukštas ir tenka vaidinti nedidelę rolę.

Amerikiečių spauda (Brooklyn Eagle, Long Island Press - du dienraščiai Brooklynio padangėje) apie mūsų krepšininkus gerai atsiliepia ir aprašo pirmenybių rungtynes. Trumpai - daroma kas galima, bet nieko perdau nusteibinti negalvojama.

Sis rašinys, tur būt, užkū spragą pasigendamos žiniom apie sportininkų veiklą didžiajam New Yorke, kur vis dėlto nesmaudžiama.

ČK.

VFASK JAV-bėse.

Chicagoje atkurtas Vyr. Fizinio Auklėjimo ir sporto komitetas ruošiasi koordinuoti sportišką veiklą lietuvių kolonijose. Kai kuriose vietose jau daromi žygiai lietuviškiems sporto klubams steigti. Yra vilčių, kad bus sujungti ir seniau veikiantieji lietuvių sporto klubai bei sportinės organizacijos.

Dėmesio!

Siomis dienomis išeina iš spaudos naujas V. Peteralčio lietuviškai - anglišką žodynas (su tartimi). Šis žodynas V. Peteralčio paruošė remdamasis anksčiau išėjusiu savo žodynu, kuris yra sutrumpintas, mažesnio (kiešinio) formato ir yra skiriamas anglų kalbą besimokantiems. Tartis (tarptautiniais ženklais) yra žymima po kiekvieno angliško žodžio ar posaki. Šiame žodyne tilpo per 12.000 lietuviškų žodžių. Jis yra įristas labai gerai dros viršeliais ir kaštuoja 10,— DM.

Platintojams, užsisakiusiems ne mažiau kaip 10 egz., duodama 10% nuolaida. Žodynai gaunami pas stovyklų platintojus arba betarpiu pas leidėją, adresu: München 9, Pilgersheimerstr. 21/1.

M. Sutkevičius, Leidėjas.

Tamsi Kultūros Fondo ateitis

Rašytojas Kazys Bradūnas paskelbė „Draugo“ spalio 22 d. nr. straipsnį „O kaip su kultūros fondu“. Straipsnis, kaip straipsnis. Tai nuolatinė, anot autoriaus „liūdnoji pasaka“ vis ta pačia tema. Tiesiog pasakos „išganų K. Bradūnas peržvelgia kultūrinių reikalų organizavimą nuo pat nepriklausomybės laikų, pereina prie „tremties pastangų“ ir konstatuoja gal ne visai tiksliai išvada, jog, girdi, apie tą svarbą reikala, net spauda neužsimenanti. Spauda užsimena ir kartu iš spaudos tik ir sužinome, kad kultūros fondo veikla valdyba kaip tik randasi Amerikoje, kad kultūros fondo apygarda suorganizuota Australijos lietuvių, kad kultūros fondo skyrus įsteigtas Clevelande ir tt. Aišku tik, kad tie spaudos užsiminimai nieko konkretaus negali padėti tam reikalui pa judinti ir pagyvinti. Spaudos žmonės darė ir daro ką galėjo: pirmieji davė skatinančius įnašus tremtyje pradėjusiam organizuoti Kultūros Fondui, pirmieji atsiliepė į visus tuos klausimus, kurie siejami su ta tikrai svarbia ir reikalinga institucija. Kad ji vis neišeina iš mirties taško, aišku ir K. Bradūnui, kad tai ne vien spaudos kaltė.

Bet ne tame reikalas. Ir K. Bradūnas neieško kaltininkų, tik gera valia stengiasi tą aktualų klausimą dar kartą iškelti ir pajudinti. Taigi, anot jo, kas gi darytina?...

K. Bradūnas mano, kad tuo reikalu iniciatyvos turi imtis Vėl Amerikos lietuviai, nors kultūros fondas ir būtų imtinis Pasaulio Lietuvių Bendruomenės kategorijomis. Ikišiolinės ir dabartinės kultūrinės pastangos, jo manymu, taip pat neišsina iš lokalinio pobūdžio, neapima visos JAV lietuvių masės. „O čia reikia užsimoti taip, kad sujungtoms rankomis kultūrinis žygin lietuvių tautos vardan pasikeltų visa Amerikos Lietuva“, sako autorius.

Konkrečiai jis tuos reikalus vaizduoja taip: „Kad tokius milžiniškus darbus žyonykšiai lietuvių, nežūrind pasaulėžyrių skirtumų, bendromis jėgomis gali atlikti, rodo gyvenimo pavyzdžiai. Politiniai Lietuvos laisvinimo reikalai sujungtos rankos ir protai Amerikos Lietuvių Taryboje. Tremtinių šelpimo ir gelbėjimo rūpesčiai plaka širdys bendru taktu BALFe. Rūpintis lietuvių kultūros palaikymu ir ugdymu nieko nelaukiant, steigina ir trečioji bendroji institucija-kultūros fondas. Tada šie trys jungtiniai centrai, apima politinio, karitatyvinio ir kultūrinio veikimo sritis, tikrai būtų istoriniai lietuvių organizuotumo pavyzdžiai, jie būtų lyg trys vėliavos, tvirtai ir ryžtingai iškeltos žūtutinės kovos apkasose.“

K. Bradūnas tikėjosi rasti progos tam reikalui iškelti įvykusiame Amerikos lietuvių kongrese. Deja, tai buvo, kad ir gerai pasisekusi, bet tik politinio pobūdžio manifestacija, skirta daugiausiai Amerikos viešajai opinijai paveikti, bet ne tokiems konkrečioms, kad ir labai aktualioms, klausimams spręsti. Iš viso, tame kongrese nieko nebuvo sprendžiama ar diskutuojama. Politinėje manifestacijoje kitaip ir būti negalėjo. Nors dėl to gal iš kultūrininkų ne vien K. Bradūnas turėjo nusivilti. Tačiau tas nusivylimas būtų ne tik menkesnis, bet iš viso gal jo ir nebūtų, jei dar tą straipsnį rašydamas, autorius būtų tikrai suvokęs, kad jo paties žodžiai nesidarina su dėtomis ir ta Kongresa viltimis. Jis gi pats rašo: „Jeigu Amerikos Lietuvių Tarybos varomas politinis tėvynės laisvinimo darbas vis dėl to didžia dalimi pareina nuo viso pasaulio politinės situacijos,“ jei BALFo akcija turėsianti siaurėti tremtiniais išemigravus,

„tai kultūros likimo kalvialesametiktai mes patys, o kultūrinio veikimo barai tiesiog nepapriešiami.“

Bet tai pasirodė esanti tik privati pono Bradūno nuomonė, nes „Draugo“ redakcija prie straipsnio prikėgė sekančią pastabą:

„Keturių lietuvių srovės ir įvairios grupės yra susitarusios dirbti bendrai tik tuos darbus, kurie turi tiesioginį ryšį su Lietuvos laisvinimu. Mes nežinome, kaip ilgai trukutį srovės susitarti dėl bendro darbo kultūros srityje, ir esame tikri, kad kongrese tikrai būtų sunku prieiti prie bendros kalbos. Katikaliai, turėdami savo mokyklas ir ALRFK veikiantį lietuvių Kultūros Institutą ir Centralinį Knęgyną, bei Archyva, jaučia jau pusėtinai gerus galumus ir platesniu mastu rūpintis lietuvių kultūros palaikymu ir ugdymu ir lituanistikos rinkimu Lietuvių Muziejui...“

Galia, kad tuo reikalu nebuvo išsiaiškinta anksčiau. Būtų sutauptyta daug žodžių, šiek tiek rašalo, o svarbiausia, lietuviško reikalo entuzistai išvengtų dar vieno nusivylimo.

J. Pm.

Per savaitę 5000 DP užjūrin

(NUOTRUPOS IŠ GROHNO)

Praejusią savaitę iš Bremeno išplaukė trys laivai (vienas į Kanadą, trys į JAV), kiekvienas išgabendamas po 1200–1300 tremtinių. Palyginti didoko skaičiaus (apie 5000 emigrantų) išvykimas kiek prastuštino jau gerokai perpildytą stovyklą, tačiau neilgam. Kas antrą trečią dieną traukiniai atveža naujų emigrantų transportus į šį pereinamąjį stovyklą, ir eilės prie valgyklų vėl išsidriekia, kaip ir anksčiau. Kiek laivų išplauks šią savaitę — sunku pasakyti. Buvo laukiama, kad šią savaitę laivai išplauks 22 ir 24 d., bet berašant šį laišką paaiškėjo, jog pirmojo laivo išplaukimas užsietę porą dienų, nes nerami jūra kiek sugaišinėsi jo grįžimą. Apkritai, tenka pastebėti, jog didžiausias laivų skaičius į JAV iš Bremeno išplaukia paskutiniame mėnesio trečdalyje. Todėl mažiau laukti čia tenka tiems, kurie atvyksta apie mėnesio vidurį, gi ilgiausiai — atvykstantiems pačiomis paskutinėmis dienomis. Tai reiktų išsidėmėti realizuojant paskutiniųjų pinigų likučius! O pinigai čia labai ir labai reikalingi maistui prisidurti arba vaisiams prisipirkti, ypač toms šeimoms, kurios turi mažų vaikų.

Kada pajudės emigruojantieji per DP komisiją?

Šis klausimas yra aktualus tiems, kurie gavo garantijas tiesiog per DP komisiją. Paskutinėmis dienomis stovyklos kapelionas kunigas V. Sarka prasiitarė sužinojęs stovyklos administracijoje, jog ligi lapkričio pabaigos didžioji sulaikytųjų dalis, kurių dokumentai ejo per Washingtono DP komisiją, būsimi išgabenta, kurie dar nespėję — sėsią į laivus gruodžio pirmosiomis dienomis. Jeigu taip įvyktų, didžiausias džiaugsmas paliestų tuos 3–400 lietuvių, kurie buvo sulaikyti.

Keliolika žmonių (iš sulaikytųjų) jau išplaukė. Tai tokie, kurių garantijų davėjai paskubėjo suteikti papildomų garantijų: 1) kad jie tikrai pasižada apmokėti pas save išskviestųjų tremtinių kelionės išlaidas per JAV žemyną ir 2) kad anksčiau išduotos darbo ir buto garantijos ir toliau palaikomos. Atrodo, kad leidžiama išplaukti kokiom dviem savaitėm nuo to papildomų garantijų Washingtono gavimo.

Transporto organizacija-be priekaišto Jeigu pereinamosiose stovyklose pasigirsta priekaištų (ir labai dažnai pagrįstų) dėl biurokratizmo dokumentacijoje, tai IRO transportas veikia pavyzdinčiai. Greitai, sklandžiai, be jokio triukšmo stumdymosi bei

blaškymosi keli šimtai žmonių, pereinamosiose stovyklose pa kraunami į traukinius, atgabunami Grohan. Lygiai taip pat keliolika šimtų žmonių išvyksta iš stovyklos laivan. Pati kelionė į stovyklą ar per Atlantą, o taip pat gyvenimas stovykloje yra malonesnis, jeigu kelios pažįstamos, labiau susigyvenusios šeimos būtų laikytis kartu. Norint tai pasiekti, jeigu negalima susigretinti prieš sėdant į traukinį iš pirmosios gelžk. stoties, tai reiktų susigretinti traukinyje, kada jau atrakina transporto vagonų duris. Grohnan

giau. Netiesa, kad čia būtų doleriais išmokama, tikrai sakant, grąžinamos tos sumos, kurias dirbusieji DP sumokėjo vokiečių ūkiui, kaip soc. draudimo įnašus.

Viena, kas nereikėtų pamiršti tiems, kurie anksčiau gavo iš vok. ūkio algą ar nedarbo pašalpas, kad tas nedarbo pašalpas galima gauti ir čia per vokiečių darbo istaigą (Arbeitsamt). Kas išvyksta be suklivimų, tam, žinoma tos nedarbo pašalpos nebė taip jau svarbios. Bet jos nepaprastai reikalingos tiems, kuriems per nelaimę tenka vienais ar kitais sumetimais Grohne užsibūti ilgiau. Tie, pristatę vietiniam Arbeitsamtui stovyklos administracijos išduotą pažymėjimą, jog stovykloje neturi apmokamo darbo, gali įprasta tvarka kas savaitę registruotis ir gauti pašalpą.

Betgi nuoširdžiai norėtysi palinkėti, kad tavo, mielas skaitytoja, kelionė būtų tiek sklandi, jog tokios pašalpos nė nereikėtų.

M. Zubrys

IRO praneša

Amerikiečių zonoje liks 100.000 DP Bad Kissingenas. IRO ir okupacinės vyriausybės turi skaičiuoti su faktu, kad didelis skaičius DP, gal būtų — 100.000, IRO likvidavus, turės likti Vokietijos amerikiečių zonoje. Tų asmenų gerovei patikrinti turi būti griebtasi atitinkamų priemonių, pareiškė IRO generalinio direktoriaus „navaduotojas“ Sir Arthuras Ruckeris dvi dienas užtrukusioje IRO, HICOG ir EUCOM pareigūnų konferencijoje Bad Kissingene.

Konferencija svarstė problemas, kurios kils 1950 m. birželio 30 d. likvidavus IRO stovyklas ir dar po 9 mėnesių sustabdžius visą IRO emigracijos ir repatriacijos programą. Amerikiečių zonos IRO direktorius P. Ryanas pareiškė, kad IRO ir toliau rūpinsis, kad Vokietijoje liekų DP galėtų tokiose pat sąlygose gyventi kaip ir vidutiniai vokiečių piliečiai.

Jo nuomone, 5000 DP dėl senatvės ar sveikatos turės būti nuolatineje priežiūroje (ligoninėse ar kt. specialiose įstaigose.)

10.712 išemigravo per spalio mėn.

Bad Kissingenas. IRO informatoriaus praneša, kad spalio mėn. iš amerikiečių zonos išemigravo 10.712 DP. Jų tarpe 7.129 į JAV, 2.425 į Australiją, 440 į Kanadą, 345 į Braziliją.

Mūsų spec. bendradarbio pranešimas

Reikėtų geležinę uždangą vėl nukelti ten, kur ji buvo 1944 m. Aš tikiu, kad ateis diena, kada ateis laisvė visoms Rusijos pavergtoms tautoms, — kalbėjo gubernatorius.

Sekmadienį po pietų įvyko iškilmingos pamaldos New Yorko šv. Petro katedroje, kur New Yorko vyskupas Joseph F. Flannelly pasakė labai įspūdingą pamokslą, iškeldamas Lietuvos kančias ir baigdamas žodžiais:

— Tikėkimės, kad netrukus ateis Lietuvos prisikėlimas.

Tuo būdu, šis 3 dienas trukęs kongresas virto tikru viso laisvojo pasaulio lietuvių šauksmu dėl daromų Lietuvai skriaudų ir tvirtu pasiryžimu kovoti iki galutinės pergalės prieš XX amžiaus barbarizmą — bolševizmą. Visi lietuviai, nepaisant pažiūrų skirtumo, sutarė vieningai kovoti dėl Lietuvos laisvės. Šitai įrodė Amerikos lietuvių kongresas ir jo priimti nutarimai bei šauksmai į pasaulio sąžinę, be abejonės, atneš teigiamų rezultatų visoje grandinėje naujų veiksmų, pagreitisiančių Lietuvos išlaisvinimą.

Vyt. G.

ELTA praneša, kad kongreso proga Amerikos Lietuvių Taryba davė ir savo veikimo piniginę apyskaitą, iš kurios paaiškėjo, kad nuo 1943 m. iki 1949 m. spalio mėn. ALTA surinko 217.403,40 dol. Kongreso metu sudėta aukų apie 15.000 dol. Taip pat buvo perrinkta ir ALTO sudėtis, į kurią įeina 34 žmonės. Naujon sudėtin įvesti ir du iš tremties atvykę.

JAV užjančia Lietuvą

Pasikalbėjimas su Lietuvos diplomatinio šefu ministru St. Lozoraitiu

Kaip žinia, Lietuvos diplomatinio šefas ministras St. Lozoraitis šiuo metu lankosi JAV-bėse ir jau spėjo atidaryti Didžiąją Lietuvių Dailės parodą New Yorke ir dalyvauti š. m. lapkričio 4–6 dienomis įvykusiame Amerikos Lietuvių Kongrese. Nors ministras yra labai užimtas savo tiesioginiais kelinėmis tikslais, tačiau sutiko bent trumpai su mūsų bendradarbiu pasidalinti mintimis apie kelionę į JAV tikslus:

— Koks jūsų pagrindinis kelinės tikslas? — buvo pirmas klausimas.

— Pirmoje eilėje Lietuvos politiniai reikalai. Jų tarpe žmogaus genocido klausimo iškilimas, nes Lietuva yra klasiškiausias pavyzdys, kur vyksta nuolatinis žmogaus teisių laužymas charakteringiausiomis Sov. Rusijai priemonėmis.

— Ar suėjote į kontaktą su Valstybės Departamentu?

— Jau turėjau eilę pasikalbėjimų su atsakingais Valstybės Departamento žmonėmis ir taip pat numatau, grįžęs į Washingtoną, turėti dar kitų susitikimų. Turėjau ilgesnį pasikalbėjimą su šios JT sesijos pirmininku gen. Romulo ir gen. sekretoriaus pavaduotoju Cordiru.

Dalyvauju pasikalbėjimuose, kaip Lietuvos diplomatinio šefas ir iš visų pareigūnų jaučiu tinkamą respektą šiam postui.

— Kokioje būklėje Lietuvos byla?

— Visur patyriau labai daug simpatijų ir supratimo sunkiai Lietuvos būklei.

— Ar numatoma imtis kokių nors efektingų priemonių dėl nuolatinio genocido vykdymo bolševikų pavergtoje Lietuvoje?

— Ikišiolinė dalykų eiga parodo, kad tarptautinė bendruomenė palaipsniui turės prieiti prie klausimo, kokiomis efektingomis priemonėmis sustabdyti nuolatinį genocido laužymą.

Sitame procese reikia atlikti eilę formalų aktų, pvz., pirmoje eilėje žmogaus teisių deklaraciją paversti konvencija. Įvairiose delegacijose, kur esu lankęsis, patyriau, kad ši akcija yra vykdoma.

— Ar dar nėra atėjęs laikas sudaryti egzilinę vyriausybę?

— Dar ne.

— Kaip vertinate Amerikos Lietuvių Kongresą?

— Šis Amerikos Lietuvių Kongresas yra svarbus įvykis viso laisvojo pasaulio lietuvių gyvenime. Jis man padarė labai didelį įspūdį ir jo nuveikti darbai Lietuvai visada sukelia man gražių prisiminimų.

— Kokie tamstos išspūdziai apie Amerikos lietuvių organizacinę ir politinę veiklą?

— Jau anksčiau iš spaudos girdėjau, o dabar per šį kongresą išsitikinau, jog Amerikos Lietuvių Tarybos darbai yra labai svarbūs Lietuvai ir Lietuvos prieteliams.

— Tamstos nuomonė dėl Pasaulio Lietuvių Bendruomenės steigimo ir koks čia būtų tremtinių vaidmuo?

— Jau esu girdėjęs, kad atvykę tremtiniai į JAV bando ir čia organizuotis ir tai laikau natūraliu reiškiniu, nes kur susitinka didesnis būrelis lietuvių, jie stengiasi susiorganizuoti. Šią instinktyvią ir sąmoningą veiklą sunku yra sutrukdėti ir tai daugiausia priklauso nuo vietos krašto sąlygų. Gi jungiamasis įvairių krašto organizacijų ir vieną centrinių organą, būtų lo-

Pranešame giminėms ir pažįstamiems, kad 1949 m. lapkričio 5 d., po ilgos ir sunkios ligos, mirė kuopos narys

Pvt. Jonas Gudaitis

Antano sūnus, kilęs iš Nedolės km., Raseinių apskr. Palaidotas 1949 m. lapkričio 7 d. Mannheimo miesto kapuose.

4200 Lab. Serv. Co.

New Yorkas 1949 m. lapkričio pradžia

Maždaug tuo metu, kai Maskvoje, minint 32. bolševikinės revoliucijos sukaktį, Stalino dešinioji ranka politbiuro narys Malenkovas, darydamas ataskaitinį pranešimą, tarp kitko pažymėjo, jog 3. D. kare bolševizmas galutinai sutriuškins kapitalizmą ir kad tikroji vergija ir žmonių persekiojimas yra ne Sovietų Rusijoje, bet JAV-bėse ir kai sovietų pasiuntinybėje Washingtono liejos šampanas sovietinės vergijos viešpačių garbei, tuo pat metu New Yorke, lapkričio 4–6 d. įvyko Amerikos Lietuvių Kongresas, pavarčęs, galima sakyti, viso laisvojo pasaulio lietuvių vieningumo ir protesto demonstracija — pasiryžimu dar efektyvesnei kovai dėl Lietuvos laisvės ir atidengimui visų tų niekšybių, kurias jau eilę metų vykdo bolševikai pavergtoje Lietuvoje. Ir tenka konstatuoti, kad šis lietuvių tautos balsas rado didesnį ir atjaučiantį atgarsį amerikiečių visuomenėje, negu aukščiau paminėti iliustraciniai pavyzdžiai.

Kongressas vyko gražioje „New Yorker“ viešbučio patalpose ir į jį suvažiavo per 1000 atstovų iš įvairių Amerikos vietovių, taip pat delegatai ir iš Kanados. Kongrese dalyvavo Lietuvos diplomatinio šefas ministras St. Lozoraitis, Lietuvos pasiuntinys Washingtono ministras P. Zadeikis, visi konsulai, Estijos ir Latvijos ministrai, VILKO atstovai. Nepriklausomybės akto dalyvis prof. M. Biržiška ir daug kitų garbingų svečių.

Kaip kongreso vadovas ALTO pirmininkas L. Šimutis pažymėjo, šio kongreso pagrindinis tikslas išreikšti protestą prieš lietuvių tautos naikinimą, šaukti į pasaulio sąžinę, kad gintų teisybę ir pademonstruoti Amerikos lietuvių vieningumą kovoję dėl Lietuvos laisvės. Tas tikslas buvo visiškai pasiekiamas,

nes kenčiančios Lietuvos vardas plačiai nuskambėjo per Amerikos žemyną ir atsakingų valstybininkų buvo pareikšta tvirta viltis, jog Lietuvos išlaisvinimo valanda artėja.

Jau tas faktas, kad prezidentas H. S. Trumanas specialiu laišku sveikino kongresą, pažymėdamas, kad jis pats, kaip ir lietuviai, kovoja dėl tiesos ir laisvės ir kad tiesa laimės ir laisvė sužydės, parodo, jog šis visuotinis Amerikos lietuvių kongresas įgavo teigiamą atspalvį lemiamoje kovoję su bolševizmu. Taip pat nuoširdžiai sveikino ir išreikšė tvirtas viltis dėl Lietuvos prisikėlimo specialiai atvykęs į kongresą senatorius O'Connoras, New Yorko majoro pav. J. Bennetas, kongreso narys Danielius J. Floodas ir kt.

Centriniam dėmesyje buvo New Yorko gubernatoriaus atvykimas į kongresą ir jo svarbi politinė ir labai palanki Lietuvai kalba, kuri buvo transliuojama per radiją. Gub. Thomas E. Dewey ilgesnėje savo kalbos dalyje nurodė tas aplinkybes, kuriomis Sovietų Rusija, nepaisydama jokių tarptautinių sutarčių bei pagrindinių žmoniškumo dėsnių, pavergė visą eilę Europos valstybių ir aiškiai pradėjo grąsinti visam civilizuiotam pasauliui. Kaip charakteringa šios agresinės politikos auką nurodė Lietuvą, kuri nuo 1940 m. yra naikinama ir teriojama bolševikinių okupantų. Išreikšė užuojautą visiems iš Lietuvos išstremtiems ir iš jos pasitraukusiems lietuviams ir pažymėjo, kad Amerikos pareiga rūpintis tais, kurie nukentėjo kovoję su bolševizmu.

Atviras žodis

AR TEISUS PULGIS ANDRIUŠIS?

St. Gedvainis iš Tibingeno, pasipiktinęs P. Andriušio kelionės išspūdziais, mums rašo:

„Ar ne per daug P. Andriušis čia suniekina DP? Gal būtų čia norima, visų pirma, pataikyti vokiečių skaitytojui... gal jam ir patiks toks nuolatinis moraliskai žemojo elemento gyvenimo vaizdų kelimas, apibendrinant juos visai tremtinių masei, pagrazinant girtuoklėlio humoru. Gal vokiečiai skaitytojas patiks, nes jis dažnai apie DP turi dar blogesnę nuomonę. Gal tik jis sudvejo, ar tiek daug kvailių švabaičių galėjo atsirasti, kurios tekėtų už tokių moraliskai kritusių vyrų.“

Toliau skaitytojas abejoja, ar vokiečiams patiks P. Andriušio kelionės išspūdziai, nes jiems ir Dostojevskis nėra visiškai suprantamas, ir klausia:

„Ar nepanaudos to kai kas ir piktai propagandai — juk čia viešumai rodome, kokie „idealistai“ yra tie politiniai emigrantai, kurie tariasi kovoją dėl savo tėvynių laisvės, dėl gražesnio gyvenimo...“

Red. past.: Na, Pulgis lyginti su Dostojevskiu yra tas pats, kaip ir povandeninį laivą su kupranugaru, nors ir tas kartais vadinamas „dykumu laivu“. Kiekvienas jų turi savo paskyrimą. Kadangi pats skaitytojas S. G. teigia, kad vokiečiai apie DP yra dar blogesnės nuomonės, tai Pulgio lai kurį ydų perryškimas vargu ar pakenks. Juk ir šaržas įmanomas tik kurią nors vietą perryškiant kitų sąskaiton. Klausima, ar Pulgio išspūdziai patiks vokiečiams, palikime ateičiai. Kiek mums žinoma, tais kelionės išspūdziais susidomėjo vienas didelis Pietų Vokietijos iliustruotas žurnalas. Ar jis juos spausdins, priklausys nuo to, ar vertėjų pasiseks perteikti Pulgio sukurtus vaizdus vokiečiams, o Pulgis sunkiai duodasi verčiamas.